

OSNOVNA ŠOLA GORICA VELENJE
GORIŠKA CESTA 48, 3320 VELENJE
MLADI RAZISKOVALCI ZA RAZVOJ ŠALEŠKE DOLINE

RAZISKOVALNA NALOGA
**SPREMINJANJE LJUDSKEGA PESNIŠTVA NA PRIMERU IZBRANIH
PESMI MARTINA KLANČNIKA**

Tematsko področje: SLOVENSKI JEZIK

Avtorici:
Manca Zajc, 9. razred
Metka Pirnat, 9. razred

Mentorici:
Andreja Vintar, prof.
Branka Mestnik

Velenje, 2013

Raziskovalna naloga je bila opravljena na Osnovni šoli Gorica Velenje.

Mentorici: ga. Andreja Vintar, prof. slo. in ang.

ga. Branka Mestnik, učiteljica geo. in zgo.

Datum predavitve: marec 2013

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

- ŠD OŠ Gorica, šolsko leto 2012/2013
- KG Ljudska besedna umetnost / ljudsko slovstvo / pesmi Martina Klančnika / spreminjanje ljudskega pesništva
- AV ZAJC. Manca / PIRNAT, Metka
- SA VINTAR, Andreja / MESTNIK, Branka
- KZ 3320 Velenje, SLO, Koroška 62 a
- ZA OŠ Gorica Velenje
- LI 2013
- IN **SPREMINJANJE LJUDSKEGA PESNIŠTVA NA PRIMERU IZBRANIH PESMI MARTINA KLANČNIKA**
- TD Raziskovalna naloga
- OP VI, 42 str., 4 sl., 5 foto., 8 pregl., 5 graf., 2 pril., 11 vir.
- IJ SL
- JI sl / en

AI »Pa ta pesem je preč, ne znamo je več ...« (Ljudska)

Ljudsko slovstvo je besedna umetnost in najstarejša oblika književnosti. Ljudske pesmi so nastale spontano, zato se spreminjajo in hkrati ohranjajo sestavine iz preteklosti. Slovenske ljudske pesmi so del kulturne dediščine naroda. Med poletnimi počitnicami smo na domačem podstrešju naključno našli rokopis zbranih pesmi g. Martina Klančnika. Pesmarica je stara približno devetdeset let. Domačin iz Šenbrica pri Velenju je bil zbiratelj ljudskih pesmi in vaški godec. Radovednost nas je priganjala in začeli smo novo zgodbo; raziskovalno nalogo. Zanimala nas je predvsem primerjava Klančnikovih zapisov s sodobnimi, in sicer s primerjavo zunanje (kitice, verzi v kitici, rima) in notranje (pomanjševalnice, besedni red, različen zapis besed, anafora) zgradbe pesmi. V pesmarici so pesmi razdeljene glede na tematiko, kar pomeni, da jih delimo na pivske, poročne, vojaške, pogrebne in druge. Analizirali smo tudi rabo jezika in potrdili hipotezo, da se zapisi ljudskih pesmi spreminjajo iz roda v rod in glede na pokrajino izvora. Raziskavo smo nadaljevali z anketnim vprašalnikom in pridobili mnenje o poznavanju ljudskih pesmi; Klančnikova in sodobna verzija. Večini anketiranih je poznana sodobna verzija zapisov. Pojejo jih v pevskih zborih in na porokah. Menijo tudi, da si ljudje kot je bil g. Martin Klančnik, zapisujejo pesmi zato, da se ohranijo. Zanimalo nas je, kako strokovnjaka, slavistka in antropolog, raziskujeta ljudsko pesništvo. Potrdila sta spremembe v jezikovnih značilnostih, besedju in pogosto tudi močne narečne posebnosti.

KEY WORDS DOCUMENTATION

- ND OŠ Gorica Velenje, 2012/2013
- CX folk word art / folk literature / poems of Mr. Martin Klančnik / changing of folk songs
- AU ZAJC. Manca / PIRNAT, Metka
- AA VINTAR, Andreja / MESTNIK, Branka
- PP 3320 Velenje, SLO, Koroška 62 a
- PB OŠ Gorica Velenje
- PY 2013
- TI **CHANGES OF FOLK POETRY ON THE CASE OF MARTIN KLANČNIK`S**

VOLUME OF FOLK POEMS

- DT RESEARCH WORK
- NO VI, 42 p., 4 fig., 5 photo., 8 tab., 5 graf., 2 ann., 11 ref.
- LA SL
- AL sl / en

AB »This song is gone, we don't know it anymore ...« (Folk song)

Folk literature is an art of words and one of the oldest forms of literature. Folk songs were formed spontaneously and that is why they are changing although maintaining particles of the past. Slovene folk songs are part of cultural heritage of the nation. During summer holidays we found an old manuscript of folk poems written by Martin Klančnik in the attic. We presume that it is around ninety years old. A local man from Šenbric in Velenje was a collector of folk songs and folk musician. Curiosity challenged us to start a new story; the research work. We were interested in comparing Klančnik`s writings with the modern one and we focused on the structure (stanza, verse, rhyme) and poetic diction (diminutive, word order etc.). In the manuscript poems are divided according to the theme which means that we can find wedding, military, funeral and other poems. We analyzed the use of language and confirmed the hypothesis that the writings of folk poems change through one generation to another and according to the region of origin. We continued our research with a questionnaire and gained opinion about changing folk songs; Klančnik`s and modern version of the songs. Most of interviewers are familiar with the modern version of the songs. Many still sing these songs in churches, choirs and at the weddings. They also believe that people like Mr. Klančnik write folk songs to maintain them. We were interested in professional opinion of Anthropologists and expert of Slavic languages who research folk songs. They confirmed changes in language use, vocabulary and also strong dialect peculiarities.

KAZALO

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	II
KEY WORDS DOCUMENTATION	III
KAZALO	IV
KAZALO SLIK, FOTOGRAFIJ, PREGLEDNIC IN GRAFOV	VI

1	UVOD.....	1
1.1	NAMEN IN CILJI RAZISKOVALNE NALOGE.....	2
1.2	NAČINI RAZISKAVE.....	2
1.3	HIPOTEZE.....	2
2	PREGLED OBJAV.....	3
2.1	LJUDSKO SLOVSTVO.....	3
2.2	ZVRSTI IN VRSTE LJUDSKEGA SLOVSTVA.....	5
2.2.1	Ljudsko pesništvo.....	5
2.3	VZROKI ZA SPREMINJANJE LJUDSKEGA PESNIŠTVA.....	8
3	MATERIALI IN METODE.....	9
3.1	MARTIN KLANČNIK.....	9
3.1.1	Življenjepis g. Martina Klančnika.....	9
3.1.2	Pesmarica g. Martina Klančnika.....	12
3.2	LJUDSKO PESNIŠTVO V SODOBNEM ČASU.....	12
4	REZULTATI ALI IZSLEDKI.....	14
4.1	PRIMERJAVA PESMI.....	14
4.1.1	Primerjava Klančnikove pesmi <i>Štajeriši</i> in Butinove <i>Po koroškem, po Kranjskem</i>	14
4.1.2	Primerjava Klančnikove pesmi <i>Fantovska</i> in Kunaverjeve <i>Sem fantič z zelenega Štajerja</i>	16
4.1.3	Primerjava Klančnikove pesmi <i>Od vinske trte</i> in Kumerjeve <i>Vinske trte</i>	18
4.1.4	Primerjava Klančnikove pesmi <i>Slovo od lube</i> in Feiningove <i>Le sekaj, sekaj</i> . <i>smrečico</i>	20
4.1.5	Primerjava Klančnikove in Butinove pesmi <i>Tam za Ruskim gričem</i>	22
4.2	REZULTATI ANKETNEGA VPRAŠALNIKA.....	24
4.2.1	Kje oz. ob katerih priložnostih menite, da se ljudske pesmi največkrat pojejo ljudske pesmi?.....	24
4.2.2	Ali menite, da so se ljudske od nekoč do danes spremenile?.....	25
4.2.3	Koliko pesmi od naštetih poznate glede na zapis; sodobni ali starejši.....	26
4.2.4	Zakaj menite, da so oz. si ljudje zapisujejo pesmi?.....	27
4.2.5	V katero pokrajino spada pesem?.....	28
4.3	O LJUDSKEM PESNIŠTVU Z VIDIKA STROKOVNJAKOV.....	29
4.3.1	Intervju s prof. dr. Marjetko Golež Kaučič.....	29
4.3.2	Intervju s prof. dr. Jožetom Hudalesom.....	33
5	DISKUSIJA ALI RAZPRAVA.....	36
6	ZAKLJUČEK.....	38
7	POVZETEK.....	40
8	ZAHVALA.....	41
9	PRILOGE.....	42

9.1 VPRAŠANJA ZA INTERVJU	42
9.1.1 Intervju s prof. dr. Marjetko Golež Kaučič	42
9.1.2 Intervju s prof. dr. Jožetom Hudalesom	42
9.2 ANKETNI VPRAŠALNIK	43
10 VIRI IN LITERATURA.....	45

KAZALO SLIK, FOTOGRAFIJ, PREGLEDNIC IN GRAFOV

Kazalo slik:

Slika 1: Tri različice ljudske pesmi <i>Vsi so prihajali</i> , v Štrekljevi zbirki.....	6
Slika 2: Slovenske narodne pesmi (naslovna stran prvega zvezka)	6
Slika 3: Besedilo v pesmarici	12
Slika 4: Pesmarica Martina Klančnika	12

Kazalo fotografij:

Fotografija 1: Martin Klančnik.....	11
Fotografija 2: Martin Klančnik s svojo harmoniko okrog leta 1960	11
Fotografija 3: Harmonika Martina Klančnika	11
Fotografija 4: Bevske koline.....	13
Fotografija 5: Intervju z gospodom Hudalesom	33

Kazalo preglednic:

Tabela 1: Mejniki, ki so vplivali na razvoj ljudskega slovstva ali pregled skozi čas.....	4
Tabela 2: Razdelitev ljudskega slovstva.....	5
Tabela 3: Primerjava Klančnikove pesmi <i>Štajeriši</i> in Butinove <i>Po koroškem, po Kranjskem</i> . 14	
Tabela 4: Primerjava Klančnikove pesmi <i>Fantovska</i> in Kunaverjeve <i>Sem fantič z zelenega Štajerja</i>	16
Tabela 5: Primerjava Klančnikove pesmi <i>Od vinske trte</i> in Kumerjeve <i>Vinske trte</i>	18
Tabela 6: Primerjava Klančnikove pesmi <i>Slovo od lube</i> in Feiningove <i>Le sekaj, sekaj smrečico</i>	20
Tabela 7: Primerjava Klančnikove in Butinove pesmi <i>Tam za Ruskim gričem</i>	22
Tabela 8: Anketirani razdeljeni po starostnih skupinah	24

Kazalo grafov:

Graf 1: Priložnosti ob katerih se ljudske pesmi največkrat pojejo.....	25
Graf 2: Spreminjanje ljudskih pesmi od nekoč do danes.....	25
Graf 3: Poznavanje pesmi glede na njihov zapis (nekoč in danes).....	26
Graf 4: Vzroki za zapisovanje ljudskih pesmi.....	27
Graf 5: Povezovanje pesmi s pokrajinami.....	28

1 UVOD

Zgodba o najdeni knjigi.

Na podstrešjih živijo zgodbe. Skrivajo se v starih loncih in skrinjah, gugajo se v pajčevinah, šepetajo med listi pozabljenih knjig. Podstrešje je kraj, kjer prebiva preteklost. Včasih zaškripajo vrata in po stopnicah se vzpnejo radovedne oči. Ko se privadijo na mrak, v pleteni košari zagledajo knjigo s porumenelimi listi. Roke jo dvignejo, med tramove se dvigne prah. Nežno obrišejo platnice knjige in jo prelistajo. Rokopis zbranih pesmi Martina Klančnika. Babica nam je povedala, da je bil vaški, ljudski godec. Rad je igral harmoniko in prepeval ljudske pesmi. Besedila pesmi je zbral in lastnoročno zapisal na 243 straneh. Pesmarica je stara približno devetdeset let, točnega leta ne ve. Vrata podstrešja so se zaprla. Knjiga je vstopila v današnji dan. In začela se bo nova zgodba, kajti vprašanja nam niso dala miru.

Kaj pomeni pojem ljudsko slovstvo? Kakšen je pomen ljudske besedne umetnosti? Ljudsko slovstvo je besedna umetnost, ki je nastala med ljudstvom. Odraža življenje preprostih ljudi. Avtorja navadno ne poznamo ali pa ni imenovan. Ljudsko slovstvo je najstarejša književnost, saj sega v čase, ko ljudje še niso znali pisati. Zato se je ta književnost širila ustno – starejši so jo pripovedovali mlajšim, prenašala se je iz kraja v kraj, iz roda v rod. Ljudske pesmi so nastale spontano, zato se spreminjajo in hkrati ohranjajo sestavine iz preteklosti. Vsaka ljudska pesem ima melodijo. Slovenske ljudske pesmi so del kulturne dediščine naroda. Ljudje so različne družabne dogodke (ženitev, sejmi, martinovanje, kmečka opravila ...) opevali, zapisali pesmi, ki so kasneje ponarodele. V njih odkrivamo njihove navade, razmišljanje, čustvovanje. Pravijo, da je ljudska umetnost duša naroda in predstavlja našo duhovno lastnino.

» ...na spoznanjih prednikov gradimo lastna spoznanja, na njihova občutja se odzovemo s svojimi občutji (11).«

Preteklost spoznavamo zato, da lažje razumemo sedanjost. Številni rodovi so v ljudskih pesmih, pripovedkah, pravljicah, pregovorih odkrivali družbene in osebne vrednote. Ob tem se zavedamo, da so ljudske besedne umetnine dragocenosti v skrinji, kamor so jih spravili prejšnji rodovi.

*Pa ta pesem je preč,
pa ne znamo je več ... (ljudska)*

1.1 NAMEN IN CILJI RAZISKOVALNE NALOGE

Ideja za raziskovalno nalogo se je prebudila, ko smo s podstrešja prinesli rokopis zbranih ljudskih pesmi Martina Klančnika. Želeli smo začeti novo zgodbo, v kateri smo predstavili ljudsko besedno umetnost in izbrane ljudske pesmi, ki jih je zapisal g. Martin Klančnik. Kdo je bil Martin Klančnik? Na osnovi ustnih virov smo opisali njegov življenjepis. Zanimalo nas je, ali se je zapis ljudskih pesmi spreminjal. Na primeru Klančnikovih zapisov smo primerjali, če se spreminjajo/ujemajo s sodobnimi besedili ljudskih pesmi. Namen raziskave je tudi ugotoviti, kaj o ljudskem slovstvu menijo strokovnjaki, in sicer slavistka, prof. dr. Marjetka Golež Kaučič in zgodovinar, antropolog prof. dr. Jože Hudales. Ker so se ljudske pesmi prenašale iz roda v rod, z ustnim in pisnim izročilom, smo z anketnim vprašalnikom pridobili mnenja o poznavanju ljudskih pesmi.

1.2 NAČINI RAZISKAWE

Naš izziv za raziskovalno dejavnost je knjiga s podstrešja; pesmarica g. Martina Klančnika. Že ustno izročilo starih staršev nam je bil motiv, da raziskujemo ljudsko pesništvo na tem tematskem področju slovenščine. Uporabili smo strokovno literaturo, v kateri smo spoznali razlago o pomenu ljudskega slovstva. Načine raziskave popestrimo in razširimo z intervjuji, na podlagi kateri smo ugotovili, kaj o ljudskem slovstvu in pesništvu menijo strokovnjaki, z anketiranjem ter analizo pesmi na primeru zapisa g. Martina Klančnika in sodobnejših zapisov.

1.3 HIPOTEZE

Hipoteza 1: ljudske pesmi se spreminjajo iz roda v rod.

Hipoteza 2: zapis Klančnikovih ljudskih pesmi se v slovnični zgradbi razlikuje od sodobnega zapisa.

Hipoteza 3: zapis Klančnikovih besedil pesmi, se je v sodobnem času dopolnil z dodatnimi, sodobnimi besedami.

Hipoteza 4: v preteklosti so ljudske pesmi delili predvsem glede na pokrajino izvora.

Hipoteza 5: v sodobnem času se ljudske pesmi pojejo doma, v družini, v času različnih praznikov.

2 PREGLED OBJAV

2.1 LJUDSKO SLOVSTVO

Pojem »ljudsko« zajema besedila, ki so se do zapisa ohranjala dolgo časa samo ustno. Lahko so se pela in recitirala v preprostejšem, nepisnem okolju nižjih slojev, a so bila prvotno delo posameznih ustvarjalcev, verjetno napol izobraženih (rokodelcev, rudarjev, študentov, učiteljev, duhovnikov), lahko pa tudi nepismenih vaških pevcev in pevki.

Po teoriji Slovarja slovenskega knjižnega jezika se izraz ljudski -a -o prid. (u) nanaša na ljudstvo: a) velike ljudske manifestacije; zdrave ljudske sile; udeležiti se ljudskega zborovanja / ekspr. najširše ljudske množice / ljudska knjižnica; zastar. ljudska šola, osnovna šola; ljudsko štetje / svet za ljudsko obrambo / ljudski običaji; ljudska govornica; ljudska miselnost / ljudska veselica; ljudsko vozilo / ljudski pesnik; ljudski pisatelj pisatelj, ki piše za preproste, manj izobražene sloje; ljudski plesi; ljudska izdaja knjige izdaja v veliki nakladi in preprosti opremi; belokranjska ljudska noša; ljudska pesem pesem, ki se zlasti v péti obliki širi, ohranja in pri tem bolj ali manj spreminja (1).

Pri vseh narodih, tudi pri Slovencih, segajo besedila tega slovstva s svojimi prvimi začetki globoko v srednji vek, verjetno v poganske čase. Zares se je razmahnilo šele v poznem srednjem veku, ko so nanj vplivali novi zgodovinski dogodki. Prve vesti o njem imamo iz 16. stoletja. V začetku 19. stoletja so nastale nove oblike tega slovstva. Ljudsko slovstvo je pravzaprav skupen izraz za ljudsko pripovedništvo in ljudsko pesništvo, ki se je razvijalo od nekdanj do sredine 18. stoletja ter ponovno med 2. svetovno vojno. Zapisovanje ljudskih pesmi je pomemben dokaz o živosti jezika in vir ustvarjanja za kasnejša obdobja.

Predvidevamo, da so ljudske pesmi zapisovali tudi mnogi drugi, predvsem ljudje, ki so živeli na vaseh. Eden izmed teh je tudi gospod Martin Klančnik, čigar pesmarica oz. zapisi izbranih pesmi še niso bili raziskani, pregledani in predstavljeni sodobni družbi.

Tabela 1: Mejniki, ki so vplivali na razvoj ljudskega slovstva ali pregled skozi čas.

15. stoletje:	<ul style="list-style-type: none">- vpadi Turkov na Slovensko,- vlada ogrski kralj Matija Korvin (<i>Kralj Matjaž</i>),- slovenska ljudska junaška pesem <i>Pegam in Lambergar</i> (Jan Vitovec se bojuje v službi celjskih grofov proti Habsburžanom).
16. stoletje:	<ul style="list-style-type: none">- slovenski kmečki upor, prepevanje upornih ljudskih pesmi,- ljudske pesmi o Kralju Matjažu,- ljudske pesmi, ki so se prepevale ob zmagi habsburške vojske in porazu turške vojske (bitka pri Sisku).
17. stoletje:	<ul style="list-style-type: none">- Janez Vajkard Valvasor v knjigi <i>Slava vojvodine Kranjske</i> omenja ljudsko pesem o Pegamu in Lambergarju.
18. stoletje :	<ul style="list-style-type: none">- uvedba vojaške obveznosti,- nastane prva zbirka ljudskih pesmi v Pisanicah,- Jožef Zakotnik, zapisovalec ljudskih pesmi je objavil pesem <i>Pegam in Lambergar</i>,- Karytkova zbirka <i>Slovenske pesmi kranjskega naroda</i>.
19. stoletje:	<ul style="list-style-type: none">- nastajanje novih oblik tega slovstva,- Valentin Vodnik; <i>Pesme za pokušino</i>,- zbirali in zapisovali so ljudske pesmi Žiga Zois, Stanko Vrazov, Valentin Vodnik; zbirka <i>Narodne pesni ilirske</i>.
20. stoletje:	<ul style="list-style-type: none">- Karel Štrekelj je uredil zbirko <i>Slovenske narodne pesmi</i>,- zbirka Jakoba Keleminova; <i>Bajke in pripovedke slovenske ljudstva</i>,- <i>Slovenske ljudske pesmi I,II</i> (Zmaga Kumer, Marjetka Golež),- Dušica Kunaver, Zmaga Kumer, Darja Butina.

Tabela prikazuje dogodke, ki so vplivali na razvoj slovenskega ljudskega slovstva. Razvrščeni so po stoletjih in pomembnejših zgodovinskih mejnikih.

2.2 ZVRSTI IN VRSTE LJUDSKEGA SLOVSTVA

Ljudsko slovstvo se deli po notranjem ustroju in v njem ločimo lirska in epska besedila. Po ritmični obliki jih ločimo na pesniška in prozna. Pripovedništvo je najverjetneje nastajalo pozimi s pripovedovanjem, pesništvo pa med delom za krajšanje časa in sprostitvev (zato je morala biti vsebina preprosta). Ohranjalo se je v ustnem izročilu, se prenašalo od ust do ust in se tako spreminjalo (modifikacije ali variante ali različice del). Avtorji posameznih del niso znani. Besedilo je preprosto, pogosto v narečnem jeziku s tujkami, hkrati pa je jezikovno bogato, saj vsebuje številne pomanjševalnice, okrasne pridevke, stalna ljudska števila (3, 7, 9), ponavljanja in pretiravanja.

Tabela 2: Razdelitev ljudskega slovstva

PRIPOVEDNIŠTVO	PESNIŠTVO		DRAMATIKA
– pripovedke – pravljice – legende – bajke – smešnice – pregovori, reki – uganke	EPSKO (pripovedno) – balade – romance ...	LIRSKO (izpovedno) – ljubezenske pesmi – otroške pesmi – vojaške pesmi – nabožne pesmi – obredne pesmi – pivske pesmi – kmečke pesmi ...	– ni ohranjena

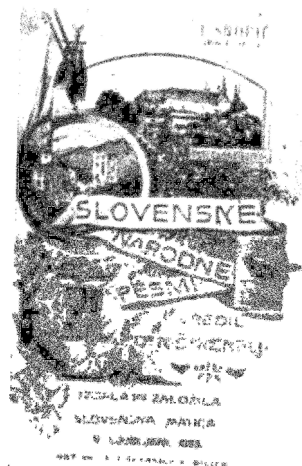
2.2.1 Ljudsko pesništvo

Med ljudske pesmi štejemo vsako pesem, ki jo je ljudstvo po ustnem izročilu sprejelo za svojo, jo prepevalo, po svoje spreminjalo in jo tako priredilo svojemu okusu. Ljudska pesem se poje. Beseda in napev se zlivata v celoto. Ista pesem ima več napevov ali pa ima več pesmi isti napev. Njen jezik je preprost, vendar dvignjen nad vsakdanjo govorico; v starejših pesmih seveda s starinskimi, v mlajših obarvan narečno, s številnimi popačenkami (npr. furman, kelnarca, rajtenga, gajžla, gver ...). Izražanje je stvarno, primere so razumljive in kratke. V naši ljudski pesmi se je razmeroma zgodaj začela pojavljati rima, v zvezi z njo pa združitev

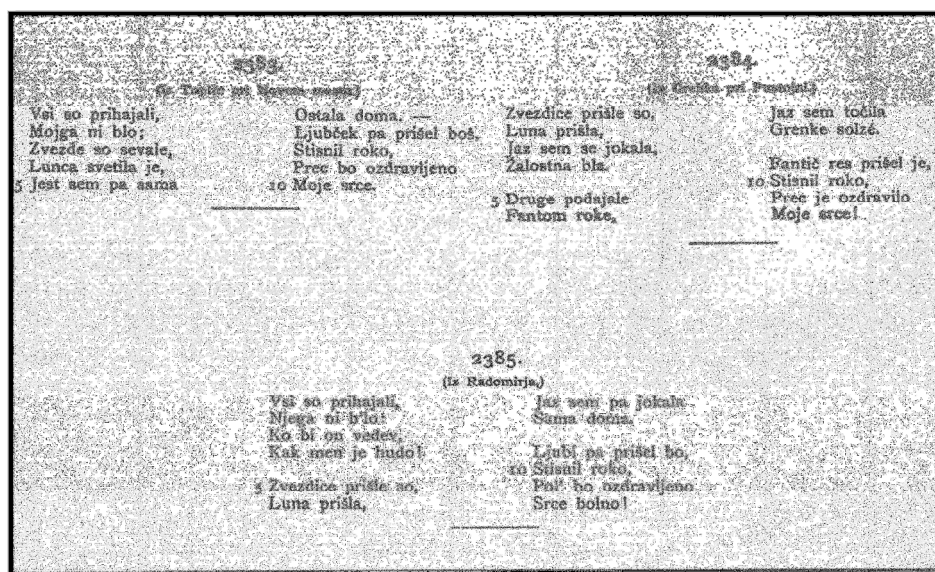

verzov v kitice; to posebno velja za lirske pesmi. Prvi sistematični zbiralec je bil pesnik Valentin Vodnik. Največjo, tudi v mednarodnem merilu pomembno zbirko, je zasnoval, dr. Karel Štrekelj z naslovom *Slovenske narodne pesmi* (izšla je v letih 1895–1923).

Slika1: Slovenske narodne pesmi (naslovna stran prvega zvezka) Karla Štreklja

Po teoriji Slovarja slovenskega knjižnega jezika je pesništvo opredeljeno kot literarno ustvarjanje, katerega izrazna oblika je pesem: opustiti, spodbujati pesništvo; zgodovina slovenskega pesništva / pesniška dela, pesmi: za pesništvo značilne besede / avantgardno, ekspresionistično pesništvo; ljudsko pesništvo \diamond lit. baladno, himnično pesništvo (1).

Slika2: Tri različice ljudske pesmi *Vsi so prihajali*, v Štrekljevi zbirki (Kocijan, Šimenc, 1993)

2.2.1.1 Zvrsti ljudskega pesništva

Ljudsko pesništvo se deli na več vrst, in sicer lirske in pripovedne pesmi. Izmed vseh vrst ustnega slovstva so lirske pesmi dandanes med Slovenci še žive in znane.

Lirske pesmi

Za lirske ljudske pesmi je bil poleg besedila vedno bistven tudi napev. Z napevom vred so nastale, z napevom vred so se ohranile in širile in če se je izgubil napev, se je kmalu pozabila tudi pesem. Dostikrat je na znani napev nastalo tudi novo besedilo.

Lirskih pesmi je več vrst:

- obredne (*Zeleni Jurij*),
- nabožne (*Z rožmarinom na božjo pot*),
- otroške (*Pleši, pleši črni kos*),
- ljubezenske ali zaljubljene (*Vsi so prihajali, Je pa davi slanica pala, Škrjanček poje, žvrgoli, Pojdem v rute*),
- vojaške (*Al me kaj rada imela, Oblaki so rdeči, Oj ta vojaški boben*),
- kmečke stanovske pesmi (*Tam čez jezero, Preljuba si ti, pomad*),
- pivske (*En hribček bom kupil*).

Epske ali pripovedne pesmi

Pripovedne ali epske pesmi so se izoblikovale v fevdalni dobi, živele pa so nedvomno že prej. Dogajanje v teh pesmih je največkrat postavljeno v domače podeželsko okolje, vaško ali grajsko, redkeje v mestno.

Poznamo jih več vrst, najštevilnejše pa so:

- balade, ki pripovedujejo o kakem nenavadnem dogodku, v katerem je človek žrtev skrivnostnih, nadnaravnih sil. Po občutju so mračne (*Desetnica, Lepa Vida, Neusmiljena gospoda*);
- romance, ki rade opevajo junaštvo plemičev, viteške turnirje, grajsko življenje in s tem povezano ljubezen ipd. So vedrejšje od balad, čeprav je opevan dogodek napet, dramatičen, vendar v zaključku ni tragičen, ampak pomirljiv (*Pegam in Lambergar*).

2.3 VZROKI ZA SPREMINJANJE LJUDSKEGA PESNIŠTVA

Na ljudsko pesništvo so v večini vplivali dogodki, ki so se zgodili ali dogajali v zgodovini (npr. boj za celjsko dediščino, vlada Matija Korvina, turški vpadi, začeli so pisati o vojni, ljubezni, življenju takrat ...). Vzrok za spreminjanje ljudskih pesmi je mogoče najti tudi v tem, da so se pesmi širile od ust do ust, od krajev do krajev in s tem povsod dobile kaj novega. Prišlo je do jezikovnih sprememb. Vsak, ki jih poje je tudi poustvarjalec in doda pesmi še kaj svojega tudi v interpretaciji. Na pesem vpliva okus poustvarjalcev, zato pesmi krajšajo ali jim še kaj dodajo.

3 MATERIALI IN METODE

O knjigi s podstrešja se je začela pisati nova zgodba. Kdo je domačin, g. Martin Klančnik, ljubitelj in zbiratelj ljudskih pesmi? Prebrali in spoznali smo njegovo pesmarico. Radovednost ter vedoželjnost sta nas priganjali, da se lotimo raziskave. Opredelili smo se na tematsko področje »slovenski jezik in književnost«. Zanima nas, v čem se sodobne ljudske pesmi razlikujejo, spreminjajo od starejših zapisov, ki jih je uredil g. Martin Klančnik. Pri raziskovalnem delu smo uporabljali različne metode in pristope raziskovanja. In sicer:

- metoda zbiranja in primerjanja podatkov,
- terensko delo,
- intervju,
- anketa,
- fotografiranje,
- statistične metode,
- metoda analize in sinteze,
- vrednotenje.

3.1 MARTIN KLANČNIK

Martin Klančnik, zbiratelj ljudskih pesmi, vaški godec in avtor pesmarice, ki smo jo med poletnimi počitnicami po naključju našli na našem podstrešju (družina Zajc Bevče 39, Velenje). Po pripovedovanju ga. Marjane in g. Ervina Zajca (stari starši Mance Zajc), smo zapisali njegov življenjepis. V nadaljevanju smo iz pesmarice izbrali pet ljudskih pesmi in jih primerjali glede na zunanjo, notranjo zgradbo in tudi glede na rabo jezika.

3.1.1 Življenjepis g. Martina Klančnika

Martin Klančnik se je rodil leta 1897 in umrl leta 1975 v Šenbricu pri Velenju. V kraju je preživel večji del svojega življenja. Navdih za igranje in petje je dobil pri enem od svojih bratrancev. Zvok citer in harmonike se mu je zdel zelo zanimiv. Že kot majhen fant se je sam odločil, da poskusi igrati harmoniko, ker »poskusiti ni greh«. Že po nekaj tednih se je izpod njegovih prstov slišalo melodično igranje. Njegovi starši in stari starši so ga zelo spodbujali k igranju. Vedeli so, da se meh harmonike lahko raztegne ob veselih, prazničnih priložnostih in družabnih zimskih večerih. Ob igranju se je sprostil, užival. Ta občutek mu je dal dodatno motivacijo, da ne odneha.

Čeprav bil je samouk, je imel, kot pravijo, strast do igranja. Ni pa bil samo vaški muzikant, bil je tudi skrben in gospodaren kmet na svoji domačiji. Kmetiji se je po domače reklo pri Aubrehtu. V hlevu je imel par konjev. Vpregel jih je in občasno prevažal tovor ali pomagal sosedom, znancem različnih kmečkih opravilih. Poleg dela na manjši kmetiji in igranja na harmoniko, je bil Martin zaposlen tudi v Premogovniku Velenje, kjer je opravljal delo kopača. Ime kmetije se je obdržalo, ohranilo do danes. Na tej kmetiji še vedno živi dedi Ervin Zajc.

Martin Klančnik je bil zelo povezan s sosedom Ivanom Lesjakom, po domače Jelbejom. Skupaj sta vsako soboto ali kar cel vikend igrala na porokah, pri sorodnikih in prijateljih, ob rojstnih dnevih in godovih, pri kmečkih opravilih kot so na primer ličkanje koruze in koline. Martin je igral harmoniko, Jelbej pa klarinet. To je bilo veselo. Igranje po porokah je prineslo kar lep dobiček, saj je denar, ki si ga je prislužil, prišel vedno prav. Pesmi je bilo vedno več in zato se je Martin odločil vse to zapisati. Napisane pesmi so mu bile pri igranju in petju v veliko pomoč. Tako je nastajala pesmarica.

O tem, kako je preživel obdobje 1. svetovne vojne ne vemo. Obdobje 2. svetovne vojne je preživel kot voznik orožja, saj je tako zahteval okupator. Kljub temu je sodeloval s partizani in se boril za svojo državo.

Okrog leta 1920 je živel v skupnem gospodinjstvu z gospo Mimo (njen priimek ni znan), s katero je imel nezakonskega sina, po imenu Vlado. Ta partnerska zveza se ni ohranila. Poročil se je z gospo Amalijo (njen priimek ni znan). Ustvarila sta si družino, imela dve hčerki, Milico in Anico. Žal mu je žena leta 1961 umrla in postal je vdovec. Tri leta kasneje, in sicer februarja 1964, poročil s gospo Slavko Zajc. Z njo je preživel preostanek svojega življenja. S go. Slavko se je na domačijo priselil tudi njen sin Ervin. Tako je Martin Klančnik postal očim Ervinu Zajcu.

Iz življenja Martina Klančnika poznamo tudi eno anekdoto. Na neki poroki je igral harmoniko. Vse je potekalo v najlepšem redu, dokler svatje niso pričeli odhajati. Takrat je dal Martin harmoniko na stran in pričel piti vino, ki so mu ga ponudili. Njegova »vesela harmonika« je igrala do jutranjih ur. Ko je po naporni noči in preveč popitih kozarčkih vina

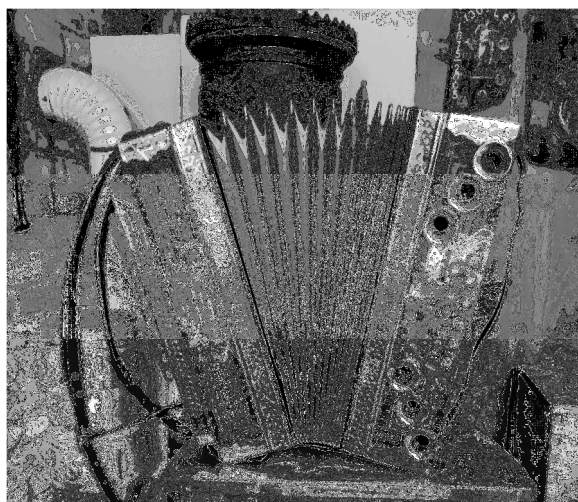
prišel domov, je takoj zaspal. Pred kosilom ga je zbudila njegova mama in ga povabila k obedu. Ta dan so imeli na jedilniku meso in krompir, kar je bilo zelo redko. Ko je Martin pogledal na mizo, se je začudil in vihal nos. Zaželel si je kislega zelja. Družinskim članom se je zdelo čudno, ker ga ni nikoli maral jesti. Ob spominu na ta dogodek, so se mu večkrat posmehovali.

Fotografija 1: Martin Klančnik
(foto: Avbreht)

Fotografija 2: Martin Klančnik s svojo harmoniko
okrog leta 1960
(foto: najdena na domačiji Avbreht)

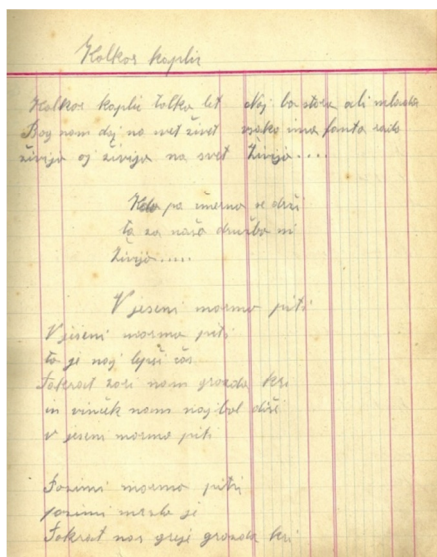
Fotografija 3: Harmonika Martina Klančnika (foto: Manca Zajc)

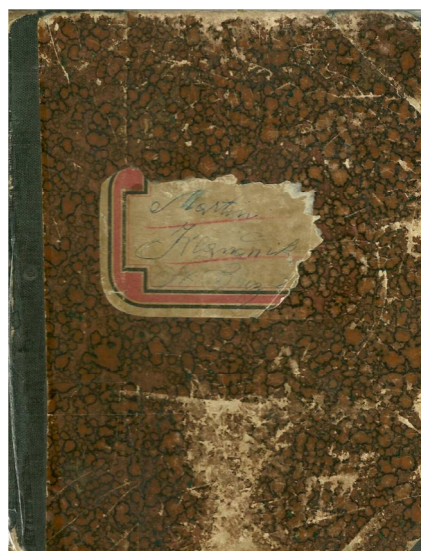

3.1.2 Pesmarica g. Martina Klančnika

Pesmarico ljudskih pesmi je uredil in ročno zapisal sam Martin Klančnik. Danes je last Ervina Zajca. Po naših domnevah naj bi začel pesmarico pisati in oblikovati okrog leta 1930. Uporabljal jo je pri petju in igranju pesmi na porokah, martinovanju, kolinah in drugih praznovanjih. V pesmarici so zajeta besedila pesmi, in sicer od zabavnih, žalostnih, pogrebnih, vojaških, svatovskih, poročnih, pivskih, pokrajinskih in ljubezenskih. Vse te pesmi so zapisane lastnoročno na 243 straneh. Vsaka pesem ima svoj naslov in svojo stran. Kitice so napisane v verzih in oštevilčene po zaporednih številkah. Pesmi so razdeljene tudi glede na pokrajino ter pesmi, ki se plešejo - Štajeriši.

Slika 3: Besedilo v pesmarici

Slika 4: Pesmarica Martina Klančnika

3.2 LJUDSKO PESNIŠTVO V SODOBNEM ČASU

Ljudsko pesništvo se v sodobnem času ohranja le še v folklornih, podeželskih in kulturnih društvih. Ohranjanje se razlikuje na podeželju in v mestu. Na podeželju so se ljudske pesmi ohranjale ob praznovanjih, kurentovanjih, ličkanju, siliranju, na porokah in drugih priložnostih. Vaški muzikanti so igrali z raznimi inštrumenti in ljudskim pevcem popestrili vzdušje. Ob raznih šegah in navadah so se zbrali stari prijatelji in družine, ki so ob spremljavi harmonike dolgo v noč prepevali in se zabavali.

V mestih se ljudsko pesništvo skoraj nikoli ni prepevalo, zato se tudi ni ohranjalo. Naše mišljenje o dediščini ljudskega pesništva je, da se še vedno ohranja, vendar le ob ljudskih običajih.

V Bevčah pri Velenju še vedno ohranjamo tradicionalne vaške običaje kot so na primer izdelovanje butar in adventnih venčkov. S tem, ko se zberemo vaščani, ohranjamo ljudsko pesem in ljudske običaje. Takrat mladi pripravimo svoj program in marsikateri od staršev in starih staršev se ob teh dogodkih spomni svojih otroških let. Skupaj zapojemo in zplešemo ob melodiji in besedilu ljudskih pesmi. V decembru, ko prihaja zima imamo tako imenovane »Bevške« koline. Po tradiciji se vsako leto po kolinah prične velika zabava. V prejšnjih letih je raztegnil meh harmonike vsak, ki zna nanjo igrati. Ustanovili smo svoj vaški ansambel, ki se prostovoljno odzove na vabilo in za veselo vzdušje zaigra in zapoje ljudske pesmi. Tako ljudske pesmi ohranjamo v Bevčah.

Fotografija 4: Bevške koline (foto: Knjižica 60 let PGD Bevče)

4 REZULTATI ALI IZSLEDKI

4.1 PRIMERJAVA PESMI

Za primerjavo Klančnikovih in sodobnih pesmi smo izbrali tiste, ki jih najbolj poznamo. Pri tem smo upoštevali tudi to, da jih razvrstimo glede na njihovo vsebino. Takšna izbira se nam je zdela najbolj zanimiva in primerna. V pesmarici so pesmi razdeljene glede na tematiko, kar pomeni, da jih delimo na pivske, poročne, vojaške, pogrebne in druge. To nam je dalo še dodatno motivacijo, da je to dobra izbira za primerjavo. Pesmi smo primerjali glede na zunanjo in notranjo zgradbo, nekatere pa tudi glede na rabo jezika.

4.1.1 Primerjava Klančnikove pesmi *Štajeriši* in Butinove *Po koroškem, po Kranjskem*.

Štajeriši	Po Koroškem, po Kranjskem
Po Krajskem, Koroškem že ajda zori. Moja dekle jo žanje, jo roka boli.	Po Koroškem, po Kranjskem že ajda zori, že ajda zori, že ajda zori, eno dekle jo žanje, jo glav'ca boli, jo glav'ca boli, prav zares.
Tri dni jo je žela, tri snope jo ma. Pa na roke pogleda vse žulave ma.	Tri dni jo že žanje, tri snopke ima, tri snopke ima, tri snopke ima, pa na roke pogleda, vse žuljave ima, vse žuljave ima, prav zares.

Tabela 3: Primerjava pesmi *Štajeriši* in *Po koroškem, po Kranjskem*

Naslov:	Štajeriši	Po koroškem, po kranjskem
Zunanja zgradba		
Kitice:	2	2
Verzi v kitici:	4	4
Rima:	prestopna rima	svobodna rima

Notranja zgradba		
Tema:	pokrajinska pesem; Gorenjska	
Pomanjševalnice:	/	glav'ca, snopke,
Starinske besede:	žuljave, Krajskem	/
Zamenjan besedni red:	po Krajskem, Koroškem	po Koroškem, po Kranjskem
Lirski subjekt:	prvoosebni (moja)	ni izražen
Anafora; ponovitev na začetku verzov:	tri, tri	tri, tri
Raba jezika		
Različen zapis besed:	žulave	žuljave

Pesmi se razlikujeta že v naslovu, in sicer *Štajeriši* ter *Po Koroškem, po Kranjskem* (Butina, 2009). Štajeriši v drugem pomenu pomeni tudi ljudski ples, ki se je uveljavil v Mengšu. Zanj je potrebno veliko gibčnosti in poguma, saj so ga plesali le najboljši plesalci.

To pesem uvrščamo med pokrajinske ljudske pesmi, in sicer na Gorenjsko. Izročilo pesmi je enako pri obeh, prav tako tudi število kitic. V drugi pesmi so verzi nekoliko daljši kot v prvi, zelo razvidna je tudi podvojitev oz. geminacija, saj se večkrat podvajajo besede znotraj posameznega verza. V obeh pesmih je v prvi kitici anafora, v drugi kitici se namreč ponovi beseda tri. Opazimo, da je v obeh pesmih drugače zapisan prvi verz (*Po Kranjskem, Koroškem*« in »*Po Koroškem, po Kranjskem*«. V prvi pesmi je lirski subjekt prvoosebni, kar lahko vidimo z besedo »moja«. Rimi se razlikujeta, saj je v prvi pesmi prestopna, v drugi pa svobodna rima. V prvi pesmi lahko zaznamo tudi nekatere starinske besede »žuljave«, »*Krnjskem*«, medtem ko jih v drugi pesmi ni.

4.1.2 Primerjava Klančnikove pesmi *Fantovska* in Kunaverjeve *Sem fantič z zelenega Štajerja*.

Fantovska

Sem fantič iz zelenega Štajerja
sem vedno korajžen, vesel.
Kdor se pa jezno drži,
on štajerski fantič ni.

Na štajerskem hribček lepo zeleni
in vinska trta rodi
In tam ga pa z dobre vole pijejo
in pesmi si zrav'n pojo.

Sem fantič z zelenega Štajerja

Sem fantič z zelenega Štajerja,
sem zmeraj korajžen, korajžen vesel.
Kdor se pa jezno in kislo drži,
ta štajerski fantič pač ni.

Na Štajerskem hrib lepo zeleni,
in vinska trta, in trta rodi,
In vsi ga tam dobre volje pijejo,
in pesmi si zraven pojo.

Tabela 4: Primerjava pesmi *Fantovska* in *Sem fantič z zelenega Štajerja*

Naslov:	Fantovska	Sem fantič z zelenega Štajerja
Zunanja zgradba		
Kitice:	2	2
Verzi v kitici:	4	4
Rima:	svobodna rima	svobodna rima
Notranja zgradba		
Tema:	pokrajinska pesem; Štajerska	
Pomanjševalnice:	fantič, hribček	fantič
Starinske besede:	vola	/
Okrasni pridevek:	lepo	lepo
Geminacija; podvojitev:	/	korajžen, korajžen
Pomanjševalnica:	fantič, hribček	fantič
Anafora; ponovitev na začetku verzov:	sem, sem; in, in, in	sem, sem; in, in, in
Metafora; preneseni pomen besed:	hribček lepo zeleni	hrib lepo zeleni
Poosebitev:	vinska trta rodi	trta rodi

Okrasni pridevki:	zelenega, korajžen, vesel, jezno, lepo, dobre	zelenega, korajžen, vesel, jezno, kisl, lepo, dobre
Raba jezika		
Narečne besede:	zrav'n	/

Enako kot pri prvi pesmi, se tudi v tem primeru pesmi razlikujeta v naslovu, in sicer *Fantovska* ter *Sem fantič z zelenega Štajerja* (Kunaver, 1984). Pesem uvrstimo med pokrajinske ljudske pesmi, in sicer v Štajersko, kar je tudi tema pesmi. Pesem je sestavljena iz dveh kitic, kitica pa iz kvartin. Rima je v obeh primerih svobodna. Prva pesem vsebuje dve pomanjševalnici, »fantič« in »hribček«, druga pa le »fantič«. V tej pesmi je vidna tudi starinska beseda »vola«, geminacija se pojavi samo v drugi pesmi, v kateri se znotraj verza v prvi kitic ponovi beseda »korajžen«. Okrasni pridevki so enaki, v drugi pesmi je le eden več, obe pesmi pa jih imata zelo veliko. Opazimo lahko tudi pretiravanje in sicer z besedo »lepo«. Anafora je v obeh pesmih, prav tako poosebitev, saj ima hrib oz. hribček lastnost, da lepo zeleni. »Zrav'n« je narečna beseda, ki je v zadnjem verzu prve pesmi in je v drugi pesmi ni.

4.1.3 Primerjava Klančnikove pesmi *Od vinske trte* in Kumerjeve *Vinske trte*.

Od vinske trte	Vinska trta
Na svetu lepše rožce ni kakor je vinska trta. Po zimi spi, polet cveti, v jesen pa sode nataka.	Lepše rože jo pa ni, kot je ta vinska trta, pozimi spi, spomlad cveti, jesen pa vince daje.
Saj druge rožce tud cveto, nobena ni tak žlahna. En čas cveti, se posuši in minejo brez sadja.	Tud' druge rožice cveto, pa tega ne storijo, kar je storila ravno ta, ki nas je napojila.
Po hribah je nasejana. od sonca je obsijana, od kmetiča obdelana, od jezusa obdarovana.	Po hribčkih je nasajena, od sonca obsijana, od kmetiča obdelana, od sonca obsijana.

Tabela 5: Primerjava pesmi *Od vinske trte* in *Vinska trta*

Naslov:	Od vinske trte	Vinska trta
Zunanja zgradba		
Tema:	pesem o rastlinah	
Kitice:	3	3
Verzi v kitici:	4	4
Rima:	svobodna rima	svobodna rima
Notranja zgradba		
Pomanjševalnice:	rožce, kmetiča	rož' ce, vince, rožice, hribčkih, kmetiča
Okrasni pridevek:	lepše	lepše
Anafora; ponovitev na začetku verzov:	od, od, od	od, od, od

Poosebitev:	Po zimi spi, polet cveti	pozimi spi, spomlad cveti
Primer:	Na svetu lepše rož'ce ni kakor je vinska trta.	Na svetu lepše rože ni, kot je ta vinska trta.

Pesmi se ne razlikujeta v naslovu *Od Vinske trte* in *Vinska trt* (Kumer, 1987). Uvrstimo ju med ljudske pesmi o rastlinah, kar je tudi tema pesmi. Sestavljeni sta iz treh kitic, kitica je iz kvartin. V obeh pesmih najdemo svobodno rimo. Pesmi vsebujeta enako pomanjševalnic, ni pa prisotnih starinskih besed. V obeh pesmih zasledimo tudi anaforo »od, od, od«. V prvi kitici obeh pesmi pa najdemo tudi poosebitev in primero.

Pesmi se kar precej razlikujeta. V prvi pesmi zasledimo v prvi kitici besedno zvezo »poleti cveti«, medtem ko je v drugi pesmi besedna zveza »spomladi cveti«. Zadnji verzi v vsaki kitici so drugačni od istih v drugi pesmi.

4.1.4 Primerjava Klančnikove pesmi *Slovo od lube* in Feiningove *Le sekaj, sekaj smrečico*.

Slovo od lube

Sekaj le sekaj smrečico,
la la la la lom.
Da boš si stesav barčico
la la la la lom.

Smarečica že posekana,
la la la la lom.
Na morje je pripravljena,
la la la la lom.

Al barka je zaplavala,
la la la la lom.
Luba je zajokala,
la la la la lom

Le sekaj, sekaj smrečico

Le sekaj, sekaj smrečico,
ti dreja, dreja, ti-drom,
da si boš stesal barčico,
ti dreja, dreja, ti-drom.

Je smrečica posekana,
ti dreja, dreja ti-drom,
za barčico pripravljena
ti dreja, dreja, ti-drom

Je barčica napravljena,
ti dreja, dreja, ti-drom,
na morje je postavljena,
ti dreja, dreja, ti-drom.

Je barčica zaplavala,
ti dreja, dreja, ti-drom,
je deklica zajokala,
ti dreja, dreja, ti-drom.

Tabela 6: Primerjava pesmi *Slovo od Lube* in *Le sekaj, sekaj smrečico*

Naslov:	Slovo od lube	Le sekaj, sekaj smrečico
Zunanja zgradba		
Tema:	ljubezenska pesem	
Kitice:	3	3
Verzi v kitici:	4	4/8
Řima:	prestopna rima	prestopna rima

Notranja zgradba		
Pomanjševalnice:	smrečico, barčico	smrečico, barčico, deklica
Starinske besede:	luba	/
Refren:	la la la la lom	ti dreja, dreja, ti-drom
Geminacija; podvojitve:	/	dreja, dreja

Pesmi se razlikujeta predvsem v naslovu, saj sta povsem drugačna, *Slovo od lube* in *Le sekaj, sekaj smrečico* (Feining, 2001). Govori o ljubezenski zgodbi, kako se mož/fant odpravi v svet. Sestavljena je iz treh kitic, kitica pa v prvi pesmi iz kvartin, v drugi pa sta prva in zadnja kitica iz štirih, druga pa iz osmih verzov. V obeh pesmih je izrazita prestopna rima. Pesmi vsebujeta kar nekaj pomanjševalnic, te pa so »smrečica«, »barčica« in »deklica«. Nekoliko stara beseda je le »luba«, v prvi pesmi. Ponavljanje je izrazito predvsem v refrenu, ko se v prvi pesmi za vsako kitico ponovi »la, la, la, la, lom« in v drugi pesmi »ti dreja, dreja, ti-drom«. Pesmi ne vsebujeta okrasnih pridevkov.

4.1.5 Primerjava Klančnikove in Butinove pesmi *Tam za Ruskim gričem*.

Tam za ruskim gričem

Tam za ruskim gričem,
tam je dost' fantičev.
Se za nas vojskujejo,
se za nas vojskujejo

Mamca lubeznivi,
vi mi niste krivi,
da jaz moram
bit vojak.

Tam so črni dimi,
tam se nič ne smili
oče svojmu sinu
sin pa tut očetu ne

Krogla priletela
v srce zadala
in me težko ranila
in me težko ranila.

Tam za turškim gričem

Tam za turškim gričem,
tam je dost' fantičev
k'se za nas vojskujejo.

Očka ljubeznivi,
saj vi niste krivi,
da jaz moram bit' soldat.

Tam so črni dimi,
tam se nič ne vidi,
kamor krogla prileti.

Tam se nič ne smili
oče svoj'mu sini
sin pa tud očetu ne.

Krogla priletela,
v srce me zadela
in me težko ranila.

Tabela 7: Primerjava pesmi Tam za Ruskim gričem

Naslov:	Tam za ruskim gričem	Tam za turškim gričem
Zunanja zgradba		
Kitice:	4	5
Verzi v kitici:	4	3
Rima:	svobodna rima	svobodna rima

Notranja zgradba		
Tema:	vojaška pesem	
Pomanjševalnice:	fantičev, mam'ca	fantičev, očka
Anafora:	tam, tam; se za nas, se za nas; tam, tam; in, in.	tam, tam; tam, tam.
Okrasni pridevek:	lubeznivi, črni.	ljubeznivi, črni
Zamenjan vrstni red besed:	vi mi niste krivi	vi niste krivi
Starinska beseda:	/	soldat (vojak)
Sopomenke:	Vojak	soldat

Pesmi se tako kot vse ostale razlikujeta že v naslovu. *Tam za ruskim gričem* in *Tam za turškim gričem* (Butina, 2009). Razlika v naslovu je najverjetneje nastala zaradi razlike v času, ko je pesem nastala, ter kaj se je v tem času dogajalo. Uvrstimo ju med vojaške pesmi zaradi celotne vsebine in naslova. Prva pesem je sestavljena iz štirih kitic, medtem ko je druga iz petih kitic. Obe vsebujeta v posamezni kitici po štiri verze. Starinsko besedo lahko opazimo v drugi pesmi in sicer besedo »soldat«, kar pomeni vojak. Prav tako je prisotnih nekaj pomanjševalnic, v prvi pesmi sta to »fantičev« in »mam'ca«, v drugi pa »fantičev« in »očka«. Anafora se opazi predvsem v prvi pesmi vendar pa lahko nekaj primerov opazimo tudi v prvi pesmi. Opazimo tudi geminacijo, ki je v drugi pesmi zelo izrazita, saj se pojavi v vsaki kitici. Že prej omenjeni starinski besedi »soldat« lahko v prvi pesmi poiščemo sopomenko vojak. Okrasna pridevka sta v obeh pesmih enaka in sicer »ljubeznivi« in »črni«.

4.2 REZULTATI ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

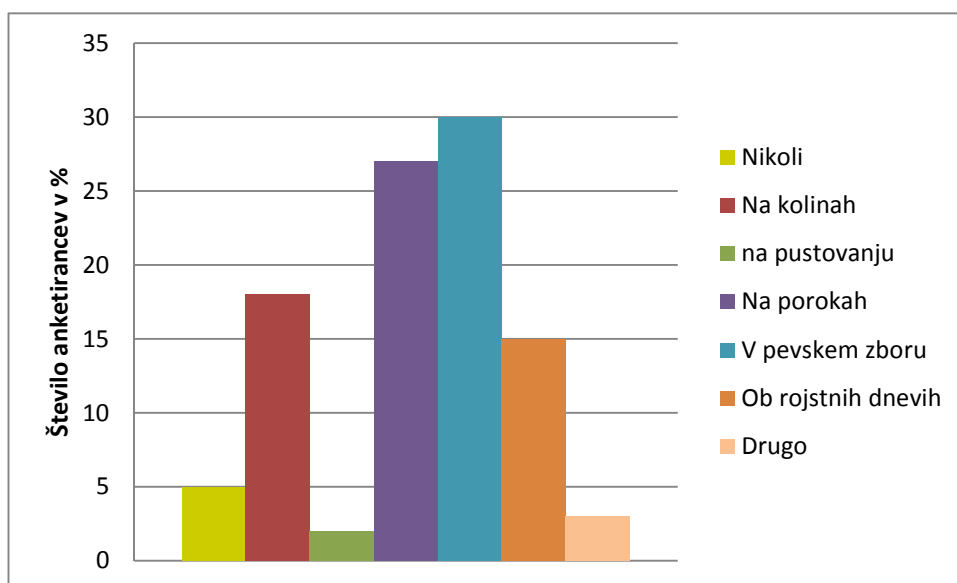
V nadaljevanju raziskave smo za mnenje o ljudskem pesništvu ter spreminjanju zapisa ljudskih pesmi, vprašali naključno izbrane anketirance. Iz tabele je razvidna njihova starostna skupina. V vsaki skupini je petnajst naključno izbranih oseb oz. 25 % ljudi. Skupaj je bilo šestdeset anketirancev. Takšen vzorec smo izbrali zaradi vrednotenja odgovorov. Anketni vprašalnik je zajemal pet vprašanj. Vsi anketirani so jih dosledno izpolnili.

Tabela 3: Anketirani razdeljeni po starostnih skupinah

	Do 20 let	Od 20 do 40 let	Od 40 do 60 let	Nad 60 let
Skupaj	15	15	15	15
Odstotek	25 %	25 %	25 %	25 %

4.2.1 Kje oz. ob katerih priložnostih menite, da se ljudske pesmi največkrat pojejo ljudske pesmi?

Vprašanje je zaprtega tipa. Med sedmimi odgovori je anketiranec izbral enega.

Graf 1: Priložnosti ob katerih se ljudske pesmi največkrat pojejo

Zanimalo nas je, ob katerih priložnostih ljudje menijo, da ljudske pesmi največkrat pojemo. Največ, in sicer kar 30 % oz. 18 anketirancev je izbralo odgovor *v pevskem zboru*. Skoraj

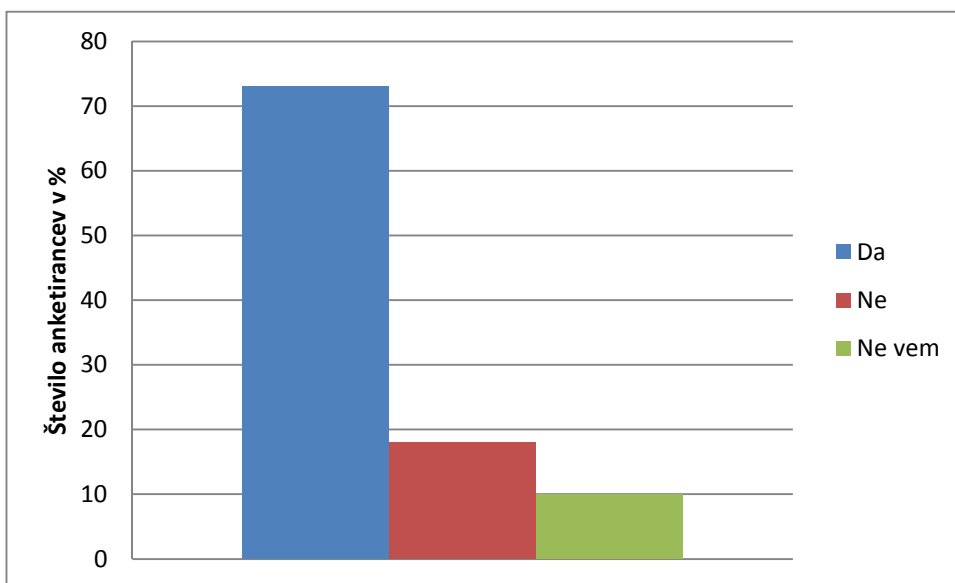

toliko, 27 %, jih je izbralo odgovor *na porokah*. 18 % jih meni, da se ljudske pesmi največkrat pojejo *na kolinah*, 15 % pa *ob rojstnih dnevih*. Manj oz. 5 % jih je mnenja, da ljudskih pesmi ne pojemo *nikoli*. Samo eden anketiranec, 2 %, je mnenja, da *na pustovanju*. Prav tako malo jih je odgovorilo *drugo*, komaj 3%, saj sta samo dva pri tem odgovorom napisala ob godovih.

4.2.2 Ali menite, da so se ljudske od nekoč do danes spremenile?

Vprašanje je zaprtega tipa. Med tremi odgovori je anketiranec obkrožil le enega.

Graf 2: Spreminjanje ljudskih pesmi od nekoč do danes

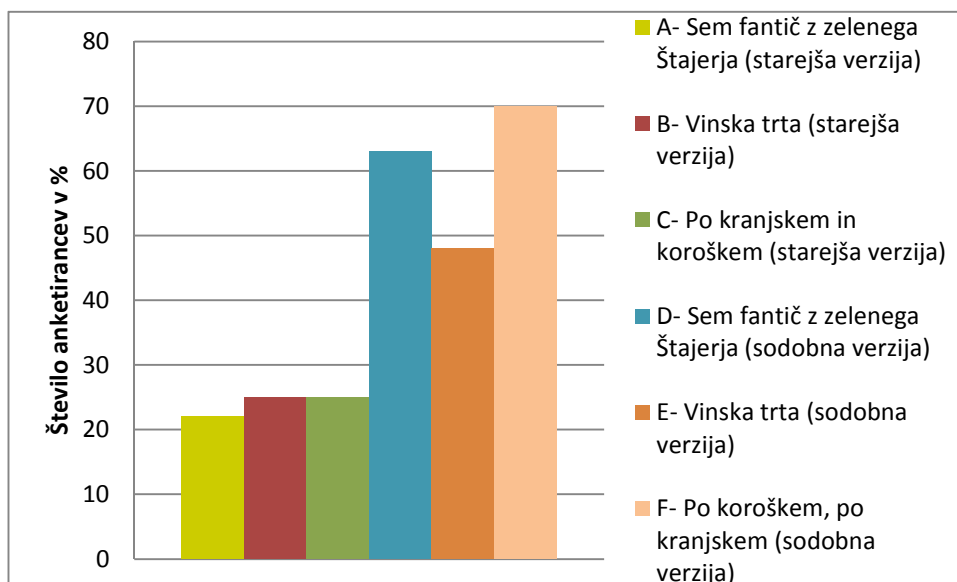
Večina je na to, nekoliko bolj splošno zastavljeno vprašanje, odgovorilo s pričakovanim odgovorom *da* in to kar 72 % vseh anketiranih. 18 % oz. 11 naključno izbranih anketirancev pa meni, da se ljudske pesmi do danes niso nič spremenile. Nekoliko manj oz. 10 % anketirancev na to vprašanje ne pozna odgovora.

4.2.3 Koliko pesmi od naštetih poznate glede na zapis; sodobni ali starejši

(g. Klančnik): *Po koroškem po kranjskem; Sem fantič z zelenega Štajerja; Vinska trta.*

Graf 3: Poznavanje pesmi glede na njihov zapis (nekoč in danes)

Pri temu vprašanju smo anketirancem ponudili tri pesmi zapisane v sodobnem zapisu in zapisu iz pesmarice g. Martina Klančnika. Želeli smo ugotoviti, ali ljudje bolje poznajo pesmi, ki so zapisane v sodobnem ali starem zapisu (M. Klančnik). S končnim rezultatom smo ugotovili, da dvainštirideset (70 %) anketiranih, pozna pesem *Po Koroškem, po Kranjskem* v sodobnem zapisu. Četrtnina (25 %) jih to isto pesem pozna tudi v starejši verziji. Sledi pesem *Sem fantič z zelenega Štajerja*, ki jo v sodobni verziji pozna osemtrideset anketiranih (63 %). Najmanj ljudi pozna to isto pesem v starejšem zapisu, saj ga je prepoznalo le 22 % naključno izbranih anketirancev. Tretje mesto pripada pesmi *Vinska trta* v sodobni verziji, saj jo pozna devetindvajset anketirancev oz. (48 %). Starejšo verzijo te (iste) pesm je izbrala le četrtnina anketiranih (25 %). Starejše verzije pesmi so v večini poznali ljudje starejši od 60 let.

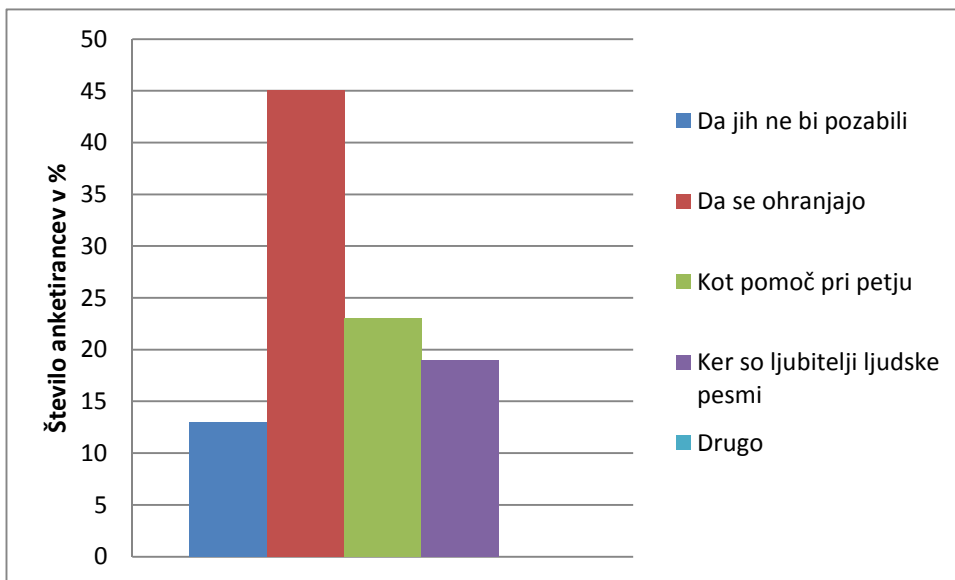
S tem vprašanjem smo prišli do ugotovitve, da večina ljudi pozna sodobne verzije zapisa ljudskih pesmi, zelo majhen delež pa še pozna starejšo verzijo. Torej starejše oblike ljudskih pesmi še nismo popolnoma zamrle. Menimo, da jih je vredno shraniti.

4.2.4 Zakaj menite, da so oz. si ljudje zapisujejo pesmi?

Vprašanje je zaprtega tipa. Izmed petih ponujenih odgovorov je anketiranec izbral enega.

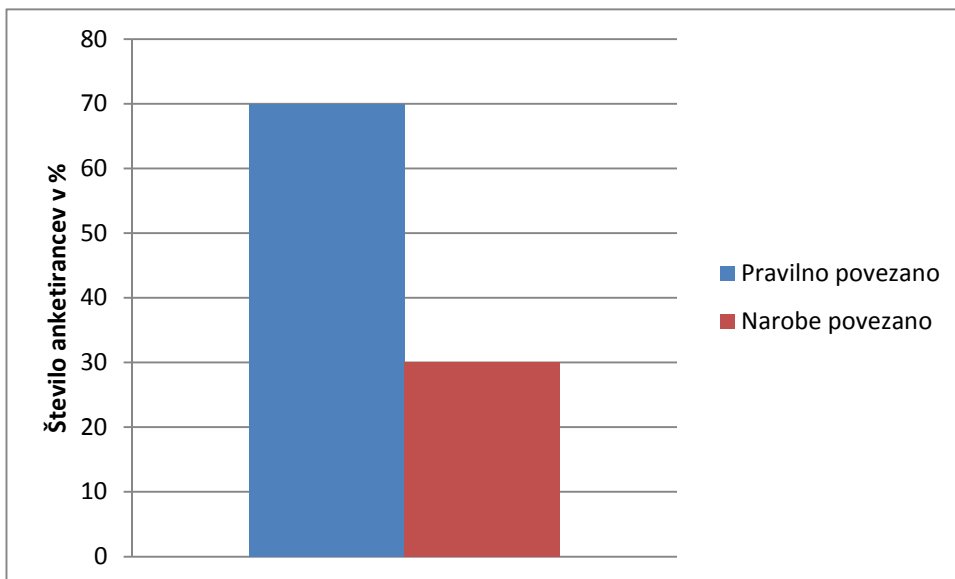
Graf 4: Vzroki za zapisovanje ljudskih pesmi

Želeli smo izvedeti, kaj anketiranci menijo, zakaj so oz. si ljudje kot je bil g. Martin Klančnik zapisujejo pesmi. Skoraj polovica oz. kar 45 %, jih je mnenja, da zato, *da se ohranjajo*. Manj kot četrtina (24 %) jih je izbralo odgovor, *kot pomoč pri petju*. Približno isti odstotek (18 % anketiranih) jih je odgovorilo, *ker so ljubitelji ljudske pesmi*. Nekaj anketiranih se jih je odločilo tudi za odgovor, *da jih ne bi pozabili* in sicer 13 % vseh anketiranih. Nihče ni pod *drugo* napisal svoj odgovor. Za prevladujoč odgovor so se odločali anketiranci iz vseh starostnih skupin. S tem vprašanjem smo prav tako želeli izvedeti, ali jim je med petjem v pomoč priloženo besedilo, saj vseh ljudskih pesmi najbrž nimajo v spominu. Prav zaradi tega razloga je M. Klančnik tudi napisal svojo pesmarico.

4.2.5 V katero pokrajino spada pesem?

Graf 5: Povezovanje pesmi s pokrajinami.

Zadnje vprašanje v naši anketi je bilo drugačnega tipa, saj so morali anketiranci povezati pokrajino z ustrezno pesmijo glede na njen izvor, in sicer Štajersko s pesmijo *Sem fantič z zelenega Štajerja*, Gorenjsko s pesmijo *Po Koroškem, po Kranjskem* in Dolenjsko s pesmijo *Vinska trta*. Od vseh, ki so sodelovali v anketi, je to vprašanje pravilno rešilo dvainštirideset anketirancev, kar je 70 %. Z rezultati tega vprašanja smo bili zelo zadovoljni, ker ljudje prepoznavajo in pravilno povezujejo ljudsko pesem s slovensko pokrajino. Osemnajst (30 %) anketiranih, v ospredju z mlajšo generacijo do 20 let, pa ni smiselno povežalo ljudske pesmi z ustrezno pokrajino.

4.3 O LJUDSKEM PESNIŠTVU Z VIDIKA STROKOVNJAKOV

Za pomoč pri raziskovanju smo prosili tudi slavistko in antropologa, ki sta izhajajoč, vsak iz svojega strokovnega področja, povedala več o ljudskem slovstvu in pesništvu. Odgovorila sta na nekaj naših vprašanj. Odgovore prof. dr. Marjetke Golež Kaučič smo prejeli po elektronski pošti, z gospodom Hudalesom pa je bil opravljen intervju na šoli. Oboje je bilo izvedeno v mesecu decembru.

4.3.1 Intervju s prof. dr. Marjetko Golež Kaučič

Dr. Marjetka Golež Kaučič je znanstvena svetnica, izredna profesorica za slovensko književnost in predstojnica na Glasbenonarodopisnem inštitutu, Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU v Ljubljani.

Raziskuje odnose med ljudskim in umetnim v poeziji, v prozi, in dramatiki, se ukvarja z aplikacijo teorije intertekstualnosti v folkloristiki, se spopada z novimi smernicami metodologije folklorističnih raziskav, posebno ob terenskem delu. Njena raziskovalna specialnost je balada kot specifični žanr. Preučevala je vlogo ženske v ljudski pesmi in odsev pravnih in socioloških prvin v ljudskem pesništvu, posvečala se je ponarodeli pesmi, ter se ukvarjala z literarnovednimi in folklorističnimi aspekti preučevanja ljudskega pesništva. Od leta 1999 intenzivno preučuje vloge in pomene živali v folklori in literaturi tudi na podlagi novih teoretskih konceptov zoofolkloristike, kulturne animalistike in ekokritike ter z uporabo filozofskega diskurza (2).

1. Kaj vas je navdušilo, da se med drugim ukvarjate tudi z ljudskimi pesmimi?

Najprej so me navdušile ljudske balade, saj je njihovo jedro »dramatično poudarjena zgodba« in nato še zavedanje, da je ljudska pesem kontinuirano nastajala v vseh časovnih in literarno-zgodovinskih obdobjih ter mnogo prej, kot je bila napisana prva umetna pesem. Zato je prav ljudska pesem kot del ljudske duhovne kulture tista, ki je ena najpomembnejših prvin za ugotavljanje nacionalne identitete. Hkrati pa je v svojih snoveh in temah (arhetipih) univerzalna in povezana z evropskim in svetovnim ljudskim izročilom.

2. Ali veste, kaj je vplivalo na razvoj ljudske pesmi v Sloveniji?

Ljudska pesem je spontana in improvizatorična dejavnost, za katero sta značilna ustni slog in variantnost, sestavljena je iz besedila, melodije in ritma ter se vedno poje, petje je njen komunikacijski kanal, čeprav se lahko širi s prepisovanjem in tiskom in v današnjem času tudi z drugimi mediji. Rojstni dan ljudske pesmi je takrat, ko jo sprejme skupnost. Večinoma obstaja in živi kot ustna komunikacija v širši skupnosti, v kateri so posamezniki tako pasivni sprejemniki kot aktivni ustvarjalci (avtorji) in poustvarjalci (pevci, nosilci, prenašalci). Je vedno proizvod nadarjenega posameznika, ki je večinoma anonimen, le pri ponarodeli pesmi pa avtorja poznamo. Na njen nastanek in razvoj so vedno vplivale družbene okoliščine in treba je reči, da je ljudska pesem nastajala na vsem slovenskem etničnem ozemlju, kar pa pomeni, da je nanjo najprej vplivala pokrajinska pripadnost, šele zelo pozno tudi nacionalna pripadnost. Ljudska pesem torej nastaja in izginja, se razširja ali izgublja, te procese pa določa njena organska vraščenost v življenje.

3. Ob katerih dogodkih in kdaj so se te pesmi največkrat prepevale?

Življenje ljudske pesmi je pogojeno z njeno vlogo/funkcijo. Ljudska pesem je vedno vpeta v življenje ljudi, tako je del vsakdanjega in prazničnega življenja, je sestavni del šeg in navad ali uporabljana za razvedrilo, kot izraz nezadovoljstva z družbenim redom, kot obtožba proti socialnim razmeram idr. Njena vloga ji dostikrat določa vsebino in obliko. Poznamo različne žanre pesmi, ki so se pele ob različnih priložnostih, npr. koledniške pesmi ob koledovanju, svatbene obredne pesmi ob svatbah in ženitovanjskih šegah, pripovedne pesmi ob bedenju pri mrliču, ljubezenske pesmi (tudi fantovske) ob vasovanju, pa v šegah koledarskega kroga, od pusta do novega leta. Ljudska pesem je včasih zelo spremljala tudi delovno življenje in sicer ob košnji, žetvi, trgatvi, skupnih delih v hiši (ličkanje koruze), ob romanju, pri vojaščini, pa tudi v urbanem okolju, npr. pesem nočnega čuvaja. Nekaj primerov: npr. balada Tri žene iztrgajo mladeniču srce (SLP I, 23/9) predstavlja v ljudskem življenju »samo« obredno pesem, ali balada o majerci je bila včasih tudi uspavanka, pa mrliška pesem Umor iz ljubosumja, ki se je prevrstila v balado.

4. Ali se ljudske pesmi spreminjajo še danes? Na kakšen način se ohranjajo?

Najprej je treba povedati, da ima ljudska pesem danes več različnih položajev:

- 1. še živo ljudsko pesemsko in glasbeno izročilo, ki ga najdemo na terenu, vendar velikokrat že brez izvirnega konteksta oziroma vloge,*
- 2. razni folklorni festivali, srečanja z ljudskimi pevci in godci v lokalnih skupnostih,*
- 3. sodobno poustvarjanje ljudskega ali ljudska preporodna glasba,*
- 4. literarizacija ljudskega – vnos ljudskih elementov v sodobno poezijo, glasbo, gledališče, likovno umetnost.*

Ljudska pesem se lahko spreminja še danes, a ne tako intenzivno kot v preteklosti, ko je bila močno vpeta v življenje ljudi. Danes najdemo še kakšno varianto pesmi na terenu, ki jo ne poznamo, a močnega procesa nastajanja variant ni več.

Se pa danes dogaja nov proces oživljanja obredov in šeg (npr. koledovanje, svatbene šege idr.), ki pa nato ponovno vzpostavi t. i. družbeno okolje, v katerem se lahko pesem uresniči, je pa seveda treba vedeti, da je to sodoben pojav, ki ni nastal spontano. Ljudske pesmi so se v preteklosti ohranjale tako, da so se posredovale iz roda v rod prek ustne tradicije, se zapisovale v pesmarice, so jih zapisovali razni zapisovalci, ki so se zavedali njene izjemne kulturne vrednosti. Po letu 1898, ko dobimo prvi posnetek ljudske na voščnem valju s pomočjo fonografa, pa se je proces ohranitve pesmi začel tudi s pomočjo tehnologije, od snemanja s fonografom, magnetofonskimi aparaturami ter danes s sodobnimi snemalnimi pripomočki, s katerimi ohranjamo, dokumentiramo in nato objavljamo ljudsko pesem na zgoščenkah. Gradivo nato tudi objavljamo v zbirkah in znanstveno-kritičnih izdajah. V arhivu Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU imamo nad 50.000 enot glasbenonarodopisnega gradiva, kar ga uvršča med enega največjih tovrstnih arhivov v Evropi.

5. V čem vidite pomen zbirk ljudskih pesmi za ohranitev ljudskega pesništva.

Zbirke ljudskih pesmi so izjemno pomembne za ohranitev ljudskega pesništva, ker v njih objavljamo »konzervirano tradicijo«, predvsem tiste zbirke so pomembne, ki vsebujejo pesmi v njihovi sinkretični celoti, to je pesem v tekstovni in melodični obliki ter objavljajo popolnoma vse zapise (varianete) od najstarejših do najnovejših in prinašajo tudi komentarje ob posameznih tipih pesmi. Zato po mojem mnenju antologije niso ustrezne, ker prinašajo le

izbor. Zelo pomembno pa je tudi izdajanje zgoščenk, saj je treba ljudsko pesem slišati in ne brati (Herder).

6. Kako se pesmi razlikujejo glede na pokrajine, vsebino in zgradbo (zunanja, notranja)?

Ljudska pesem je razširjena po vsem slovenskem etničnem ozemlju, nekatere njenih vsebinskih sestavin so pogojene geografsko, sociološko, zgodovinsko in jezikovno ter so v primerih na posameznih območjih občutene kot etnične in krajevne značilnosti. Torej če pogledamo neko pesem, ki je razširjena povsod po Sloveniji, lahko spremljamo njene spremembe v jezikovnih značilnostih, besedju, včasih spremljamo močne narečne posebnosti, čeprav večinoma pesmi niso v čistem narečju. Seveda je sprejem in obdelava snovi, motivov in tem posameznih pesmi različen, npr. balada Samomor nune zaradi nesrečne ljubezni ima v variantah po vsej Sloveniji tragični konec, le na Primorskem srečnega, kar pomeni, da sta pokrajina in njen »značaj« vplivala na sprejem in transformacijo pesmi. Nekateri pesmi pa so značilne samo za posamezne pokrajine, npr. poskočnice (štirivrstičnice) v alpskem prostoru in slovesa ali t. i. mrliške pesmi ali obsmrtnice (ki so se nato prevrstile v pripovedne) za Vzhodno Slovenijo.

7. Ali menite, da je ljudska pesem v današnjem času še prisotna med mlajšimi generacijami?

Ljudska pesem je mnogo manj navzoča med mlajšimi generacijami kot v preteklosti, a vendarle lahko v posameznih družinah ali manjših skupnostih opazimo, da se vedenje o ljudski pesmi in njeno izvajanje vendarle prenaša iz starejših na mlajše. Je pa tega prenosa ljudskega vedenja več pri poustvarjalcih, ki pesem zavestno gojijo, npr. skupina Volk Folk iz Ilirske Bistrice, ki je močno navzoča v lokalnem prostoru, iz njega črpa pesmi za svoj repertoar in aktivno prenaša pevsko in godčevsko znanje naprej. Mlajše generacije v urbanem okolju večinoma poznajo ljudsko pesem iz šolskega procesa in ob poslušanju tistih glasbenih skupin, ki na sodoben način uporabljajo ljudsko pesem v svojem ustvarjanju (npr. Katalena, Terrafolk in drugi). Žal je zanimanje za izvirno slovensko ljudsko pesem in glasbo mnogo manjše pri nas kot drugod po Evropi, a seveda tega ne moremo posploševati za

celoten slovenski prostor, ker se zanimanje zanjo razlikuje tudi od vasi do vasi, od pokrajine do pokrajine, od mesta do mesta.

4.3.2 Intervju s prof. dr. Jožetom Hudalesom

Dr. Jože Hudales je diplomiral iz zgodovine in sociologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Več kot dvajset let je bil zaposlen v muzeju Velenje in v tem času postavil preko trideset muzejskih razstav in instalacij, posebej uspešni pa sta bili muzejski postavitvi na Kavčnikovi domačiji in muzejska zasnova in postavitve Muzeja premogovništva Slovenije v Velenju. Od leta 2000 dalje se intenzivno posveča teoretičnim raziskavam s področja etnološke muzeologije in raziskavam razvoja etnoloških in antropoloških muzejskih zbirk pri nas in v Evropi. S tega področja je napisal vrsto člankov in doktoriral leta 2004 s temo Institucionalni in konceptualni razvoj etnologije v slovenskih muzejih. Predava Zgodovino slovenske etnologije in kulturne antropologije, Etnološko muzeologijo, Historično antropologijo, Sodobne raziskovalne dosežke. Vodi vaje iz muzeologije, Uvoda v metodologijo in terenske seminarske vaje (3).

Fotografija 3: Intervju z gospodom Hudalesom (Foto: B. Mestnik)

1. Kaj vas je navdušilo, da se med drugim ukvarjate tudi z ljudskimi pesmimi?

Najprej moram reči, da me ni. Ukvarjal sem se z etnologijo Šaleške doline in seveda, če sem naletel na tekste, ki izhajajo iz te, tudi če so to samo pesmi, so me te zanimale, niso pa me zanimale pesmi kot take, se pravi mene nekako najbolj zanima etnološka podoba Šaleške doline, saj o tem že dolgo pišem. Zanima me predvsem, katere so bile tiste pesmi ki so jih tu prepevali in kaj v primerjavi z drugimi kraji to pesemsko izročilo pomeni. Več ali manj sem se ukvarjal samo z eno zbirko takih pesmi in sicer zbirko pesmi, ki jih je zbral pred vojno in zapisal učitelj, Fran Mlinšek. Njegove pesmi smo med drugim tudi objavili. Mi etnologi na to gledamo nekoliko drugače, saj nas zanima kontekst, zakaj se je to pelo, kdaj, ob kakšnih priložnostih se je pelo, kakšne stvari so zraven potekale in ali je to bil ples.

2. Ali veste, kaj je vplivalo na razvoj ljudskih pesmi v Šaleški dolini?

Tega ne moremo vedeti. Kako naj to vemo. To je druga knjiga, ki jo bo nekdo obdeloval. Jaz sem obdeloval Mlinška. Nisem imel pesmaric, ki bi prikazovale stanje pred njim. Nisem se mogel na kaj upreti. Če pa bi imeli več takšnih pesmaric, ki so nastale v različnem časovnem obdobju, bi na to vprašanje lahko odgovoril. Mogoče bosta to lahko ugotovili vidve.

3. Ob katerih dogodkih in kdaj so se te pesmi največkrat prepevale?

Ob vseh. Ljudje so peli takrat, ko je bila priložnost kot je na primer skupno delo, ni pa bilo nekih zapovedanih. Razen porok, kjer je bila pesem v ospredju. Da bi pa drugje pesmi peli npr. ko so luščili koruzo je bilo pa odvisno od hiše in ali so bili tam pevci ali pa pripovedovalci. Ljudje so se zabavali enako kot danes in čisto nič drugače. Brez harmonike pač ni šlo.

4. Ali se ljudske pesmi spreminjajo še danes? Na kakšen način se ohranjajo?

Seveda se. Ni nič drugače kot je bilo včasih, in sicer da je vsak posameznik pesem nekoliko spremeni in kot takšno so se je drugi naučile od njega in jo tudi ti spremenili po svoje. Motivi so ostali. Ohranjajo pa se še posebej v folklori. Najbolj je čudno to, da slovenska ljudska pesem sploh ni slovenska, saj nekatere pesmi najdemo celo v Indiji. Skratka to je nekakšna Indoevropska dediščina.

5. V čem vidite pomen zbirke pesmi g. Martina Klančnika za ohranitev ljudskega pesništva?

To bosta vidve lažje povedali, ko bosta dokončno raziskali. Seveda je zelo pomembna, saj so te pesmarice oz. zbirke zelo redke.

6. Kako se pesmi g. Martina Klančnika razlikujejo glede na pokrajine, vsebino in zgradbo (zunanja, notranja)?

To je ena od stvari, ki jo bosta lahko vidve ugotovile, to jaz preprosto ne morem reči.

7. Ali menite, da je ljudska pesem v današnjem času še prisotna med mlajšimi generacijami (do 20 let)?

Tukaj bom dal nekako nepravoveren odgovor. Seveda bi kdo rekel, da ne, ampak jaz pač termin ljudskega petja drugače pojmem, se pravi, da tisto, kar je bila včasih ljudska, je danes popularna pesem in vedno je služila enakem namenu. Ne vem, kako jo lahko kako drugače vrednotiš kot pa neko drugo pesem, ki jo danes pojemo.

5 DISKUSIJA ALI RAZPRAVA

Ker je knjiga s podstrešja postala naš glavni izziv, smo z anketo, primerjavo pesmi in strokovno literaturo prišli do zanimivih podatkov o njej, njeni vsebini in razlikovanju skozi čas. Že ob prvem listanju so se porodila vprašanja o knjigi, skupaj smo se odločili, da jo dobro raziščemo in s tem potrdimo ali ovržemo naše misli in pričakovanja. Raziskali pa smo tudi življenje g. Martina Klančnika, vaškega godca, ki jo je napisal in jo uporabljal kot pomoč pri petju.

Najprej smo ugotovili, da se Klančnikove pesmi razlikujejo od sodobnih že v naslovu, nato smo se lotili še notranje zgradbe in prišli do velikih razlik med zapisi. Izbrali smo si pesmi, ki jih poznamo in si s tem nekoliko olajšali delo oz. raziskavo. Najbolj nas je presenetilo to, da se pesmi razlikujejo v naslovih. Zakaj pa je temu tako, so bila vprašanja, ki so se pojavila ob raziskovanju, a ker se naša raziskovalna naloga nanaša na pesmarico in njene pesmi, se v takšna vprašanja nismo spuščali. Za primerjavo smo si izbrali pet pesmi, ki jih najbolje poznamo. Primerjali smo jih po notranji (tema, pomanjševalnice, starinske besede, besedni red ...) in zunanji (kitice, verzi v kitici in rima) zgradbi. Ob tej raziskavi menimo, da se ljudske pesmi spreminjajo in prilagajajo človeku. V današnjih časih človek postaja sodobnejši skupaj z novimi tehnologijami in elektronskimi oblikami komunikacije, zato vsi pozabljamo na ljudske pesmi in jih prepevamo le še ob določenih dogodkih. V času Martina Klančnika so se ljudje družili vsak večer, na porokah, kolinah, danes pa se to pojavlja zelo redko, s tem pa pozabljamo in ne ohranjamo ljudskih pesmi. Zaradi teh razlogov je še kako pomembno, da spodbujamo mladino in otroke, da se vpisujejo v pevske zборе in folklorne skupine, saj je škoda za sabo pustiti in morda celo pozabiti tako bogato kulturno dediščino.

Da smo pridobili več podatkov in popestrili naše raziskovanje, smo v nalogo vpletli tudi intervju s strokovnjakoma, in sicer z etnologom, g. Jožetom Hudalesom in slavistko, go. Marjetko Golež Kaučič. Vsak iz svojega strokovnega vidika sta nam podala koristne odgovore na vprašanja. Izvedli smo tudi anketo. V anketnem vprašalniku je sodelovalo 60 anketirancev. S končnimi rezultati smo ugotovili, da največ anketiranih pozna pesmi v sodobnih zapisih, da se ljudske pesmi največkrat pojo v pevskem zboru, da so se pesmi od nekoč do danes spremenile, da ljudje pesmi zapisujejo, da se ohranjajo ter da večina anketiranih zna pravilno določiti pokrajino s primerno pesmijo. Naše mnenje o anketi je

pozitivno, saj smo takšne odgovore tudi pričakovali. Lepo je bilo razvidno, da osebe, ki so stare od 40 let dalje poznajo stare zapise ljudskih pesmi in jih ohranjajo tudi v današnjem času, še posebej na porokah, kolinah in godovih. Mlajše generacije poznajo pesmi v sodobni verziji in jih prepoznajo, ker so se jih naučili v šoli ali v pevskem zboru. Želimo si, da bi starši svoje otroke vzgajajo v duhu ljudskih pesmi, da jih bodo ti v prihodnosti poznali in tako kulturno dediščino prenašali tudi na svoje potomce.

6 ZAKLJUČEK

Knjiga s podstrešja je vstopila v današnji, sodobni ritem življenja. Kaj in zakaj je Martin Klančnik to zapisal, sta bili naši vprašanji ob prvem listanju pesmarice. Ideja o raziskovalni nalogi je bila zasnovana.

V raziskovalni nalogi »Spreminjanje ljudskega pesništva na primeru izbranih pesmi Martina Klančnika«, smo pridobili zanimive rezultate, ki smo jih s pomočjo hipotez ovrgli oz. potrdili. *Prvo hipotezo, da se ljudsko pesništvo spreminja iz roda v rod, smo potrdili na osnovi slovnične analize pesmi in povzetka oz. sinteze anketnega vprašalnika.*

Drugo hipotezo, da se je zapis Klančnikovih besedil pesmi v slovnični zgradbi razlikuje od sodobnega zapisa, smo potrdili. V okviru primerjave pesmi smo analizirali notranjo in zunanjo zgradbo pesmi in rabo jezika. Glede na to, da se Klančnikovi zapisi razlikujejo od sodobnih verzij, smo s pomočjo ankete ugotovili, da v tem času njegove zapise večinoma prepoznajo, le osebe starejše od 40 let.

Tudi intervju s prof. dr. Jožetom Hudalesom in prof. dr. Marjetko Golež Kaučič, so bili s strokovnega vidika pritrdilni. Z rezultati raziskave lahko potrdimo tudi *hipotezo, da so se zapisi Klančnikovih besedil pesmi v sodobnem času dopolnili z dodatnimi, sodobnimi besedami.* Ugotovili smo, da se dopolnjevanje pri nekaterih pesmih pojavlja samo pri ponavljanju verzov, velikokrat pa smo zasledili, da so spremenjeni tudi celotni verzi ali kitice.

Odgovori etnologa, prof. dr. Jožeta Hudalesa so bili dragoceni, ker je ovrednotil najdeno pesmarico kot pravo kulturno bogastvo. Takšnih pesmaric, ki so tako dobro ohranjene, je zelo malo. Zato je spodbudno, da smo na osnovi »knjige s podstrešja« napisali novo zgodbo — raziskovalno nalogo. Hvaležni smo, da je cenil našo raziskovalno dejavnost.

Odgovori slavistke in poznavalke ljudskih pesmi, prof. dr. Marjetke Golež Kaučič so zelo strokovno opredeljeni do pomena ljudskega pesništva kot kulturne dediščine slovenskega naroda. Pravi, da je pomembno ljudske pesmi shraniti na zgoščenke, saj jih je treba slišati in ne samo brati. Razširjene so po vsem slovenskem etničnem ozemlju in vsebinsko pogojene glede na geografske, sociološke, zgodovinske in druge značilnosti.

Z raziskovalnimi nalogami smo potrdili *hipotezo, da so v preteklosti ljudske pesmi delili predvsem glede na pokrajino izvora*. Bile so zapisane oz. razporejene po pokrajinah kot jih je zapisal Janez Vajkard Valvasor. Delili so jih tudi po vsebini, kot na primer pesem *Sem fantič z zelenega Štajerja*, ki pripada Štajerski, saj je njena vsebina namenjena fantiču iz Štajerske, ki opisuje kakšni so ljudje, živali, letni časi so na Štajerskem ter kako Štajerci radi pijejo vino. Skratka, zajete so vse značilnosti pokrajine.

Znano je, da so ljudske pesmi prepevali ob večjih praznikih oziroma dogodkih kot so npr. pustovanje, rojstni dnevi, godovi, kolone in poroke. Ker nas je zanimalo, kje oz. kdaj pojejo ljudske pesmi v sodobnem času, smo z analizo anketnega vprašalnika spoznali, da največ anketirancev poje, ohranja ljudske pesmi v pevskem zboru. Zato našo zadnjo hipotezo, *da se v sodobnem času ljudske pesmi pojemo doma, v družini, v času različnih praznikov*, lahko ovržemo. Torej, družinskega petja v času praznikov je manj, samo še ob rojstnih dnevih, na kolinah (na podeželju).

Martin Klančnik je zapisane pesmi uporabil kot pomoč pri petju. Bil je vaški godec, imel je strast do igranja harmonike in besedila pesmi je moral imeti izbrana. Tako je nastala pesmarica ljudskih pesmi, ki jih je uredil in ročno zapisal sam Martin Klančnik. Večina anketiranih meni tudi, da si ljudje zapisujejo pesmi zato, da se ohranjajo.

Raziskovanje in s tem oživljanje ljudskega pesništva z vidika slovenskega jezika, nam je bilo v veselje. »Odrle so se nam oči«, kako dragocena kulturna dediščina je ljudsko pesništvo. Zanimivo je spoznavati slovenski jezik z drugačne perspektive. Raziskovalna naloga nas navdihuje in je morda tudi izkušnja za nadaljnje šolanje in oblikovanje poklicne želje.

*»Z dobro voljo začni delo,
da bo lep uspeh imelo.« (Slovenski ljudski pregovor)*

7 POVZETEK

Med poletnimi počitnicami smo na podstrešju našli pesmarico, staro okrog devetdeset let. Ta je bila last g. Martina Klančnika, domačina iz Šembrica. V nas je takoj zažarela želja, da bi izvedeli kaj več o tej pesmarici. S pomočjo ustnih virov smo odkrivali življenje M. Klančnika in njegove pesmarice. Kot vaški godec, ki je igral na harmoniko je zbral pesmi v obliki pesmarice, da bi mu služila kot pomoč pri petju in igranju.

Zanimala nas je razlika med Klančnikovimi in sodobnimi zapisi. Primerjali smo zunanjo (kitice, verzi v kitici, rima) in notranjo (pomanjševalnice, besedni red, različen zapis besed, anafora) zgradbo pesmi ter ugotovili, da se pri nekaterih pesmih v sodobni verziji spremeni cel verz ali pa celotna kitica. Ponekod so samo nekatere besede spremenjene ali pa so te dodane.

Izvedli smo tudi krajšo anketo med štirimi različnimi generacijami anketirancev (pod 20 let, 20–40 let, 40–60 let in nad 60 let). Anketirancem smo predstavili starejšo in sodobno verzijo iste pesmi in ugotovili, da večina ljudi pozna le sodobno verzijo pesmi. Starejšo verzijo pesmi poznajo večinoma le anketiranci starejši od šestdeset let. Pred opravljeno anketo smo menili, da ljudje ljudske pesmi pojejo predvsem doma, z družino in med prazniki. Rezultati ankete pa so pokazali, da ljudje ljudske pesmi pojejo večinoma le v pevskem zboru. Tako tudi mlajše generacije, ki imajo veselje do petja ohranjajo ljudske pesmi še danes.

Mnenje o pesmarici in naši raziskavi sta nam podala tudi slavistka, a prof. dr. Marjetka Golež Kaučič in zgodovinar, antropolog, prof. dr. Jože Hudales, ki sta bila nad pesmarico navdušena. Potrdila sta spremembe v jezikovnih značilnostih, besedju in pogosto tudi močne narečne posebnosti.

8 ZAHVALA

Najprej bi se radi zahvalili najinima mentoricama, ge. Andreji Vintar in ge. Branki Mestnik, za njuno pomoč, nasvete in čas. Bili sta nama v veliko podporo ves čas izdelovanja raziskovalne naloge.

Zahvaljujema se tudi vsem anketirancev za čas, ki so si ga vzeli, da so rešili najino anketo. Hvala slavistki, prof. dr. Marjetki Golež Kaučič in zgodovinarju, antropologu, prof. dr. Jožetu Hudalesu, za odgovore, za prijaznost in čas, ki sta si ga namenila odgovorom na vprašanja.

Hvala tudi najinim staršem za spodbudo in potrpljenje.

Lepo se zahvaljujema tudi ge. Marjani Zajc in g. Ervinu Zajc, za pomoč pri raziskovanju življenja Martina Klančnika.

9 PRILOGE

9.1 VPRAŠANJA ZA INTERVJU

9.1.1 Intervju s prof. dr. Marjetko Golež Kaučič

1. Kaj vas je navdušilo, da se med drugim ukvarjate tudi z ljudskimi pesmimi?
2. Ali veste, kaj je vplivalo na razvoj ljudske pesmi v Sloveniji?
3. Ob katerih dogodkih in kdaj so se te pesmi največkrat prepevale?
4. Ali se ljudske pesmi spreminjajo še danes? Na kakšen način se ohranjajo?
5. V čem vidite pomen zbirke ljudskih pesmi za ohranitev ljudskega pesništva.
6. Kako se pesmi razlikujejo glede na pokrajine, vsebino in zgradbo (zunanja, notranja)?
7. Ali menite, da je ljudska pesem v današnjem času še prisotna med mlajšimi generacijami?

9.1.2 Intervju s prof. dr. Jožetom Hudalesom

1. Kaj vas je navdušilo, da se med drugim ukvarjate tudi z ljudskimi pesmimi?
2. Ali veste, kaj je vplivalo na razvoj ljudskih pesmi v Šaleški dolini?
3. Ob katerih dogodkih in kdaj so se te pesmi največkrat prepevale?
4. Ali se ljudske pesmi spreminjajo še danes? Na kakšen način se ohranjajo?
5. V čem vidite pomen zbirke pesmi g. Martina Klančnika za ohranitev ljudskega pesništva?
6. Kako se pesmi g. Martina Klančnika razlikujejo glede na pokrajine, vsebino in zgradbo (zunanja, notranja)?
7. Ali menite, da je ljudska pesem v današnjem času še prisotna med mlajšimi generacijami (do 20 let)?

9.2 ANKETNI VPRAŠALNIK

ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni!

Sva devetošolki, Manca Zajc in Metka Pirnat, ki delava raziskovalno nalogo o spreminjanju ljudskega pesništva na primeru izbranih pesmi Martina Klančnika. Lepo vas prosiva, da si vzamete čas in odgovorite na vprašanja. Anketa je anonimna, zato podpis ni potreben.

Hvala za vaš čas in sodelovanje.

Pri posameznem vprašanju obkrožite črko pred odgovorom, ki ste ga izbrali.

Starostna skupina: a) do 20 let b) od 20 do 40let c) od 40 do 60 let d) nad 60

1. Kje oz. ob kateri priložnosti menite, da se ljudske pesmi največkrat pojejo?
(Obkroži en odgovor.)

- a) Nikoli. b) Na kolinah. c) Na pustovanju. d) Na porokah.
e) V pevskem zboru. f) Ob rojstnih dnevih. g) Drugo: _____.

2. Ali menite da so se ljudske pesmi od nekoč do danes spremenile? (Obkroži en odgovor.)

- a) Da. b) Ne. c) Ne vem.

3. Koliko pesmi od naštetih poznate glede na zapis; sodobni ali starejši (g. Klančnik – pesmi so napisane na drugi strani):

Po koroškem, po kranjskem, Sem fantič z zelenega Štajerja, Vinska trta.
Na črto napišite črko / črke pesmi, katere / katerih zapis poznate. _____.

4. Zakaj mislite, da so oz. si ljudje zapisujejo ljudske pesmi? (Obkroži en odgovor.)

- a) Da jih ne bi pozabili b) Da se ohranjajo c) Kot pomoč pri petju
d) Ker so ljubitelji ljudske pesmi e) Drugo: _____.

5. Znano je, da se ljudske pesmi razlikujejo po pokrajinah, iz katerih izhajajo. Povežite naslov pesmi s slovensko pokrajino, v katero menite, da pesem spada.

Štajerska
Gorenjska
Dolenjska

*Po Koroškem, po Kranjskem
Sem fantič z zelenega Štajerja
Vinska trta*

Starejša verzija (g. Martin Klančnik)

A.
Sem fantič iz zelenega štajerja
sem vedno korajžen, vesel.
Kdor se pa jezno drži,
on štajerski fantič ni.

Na štajerskem hribček lepo zeleni
in vinska trta rodi
In tam ga pa z dobre vole pijejo
in pesmi si zrav'n pojo.

C.
Na svetu lepše rožce ni
Kokor je vinska trta.
Po zimi spi, polet cveti,
V jesen pa sode nataka.

Saj druge rožce tud cveto,
Nobena ni tak žlahna
En čas cveti, se posuši
In minejo brez

Po hribah je nasejana
Od sonca je obsjana
Od kmetiča obdelana
Od jezusa obdarovana.

E.
Po Krajskem, Koroškem
že ajda zori.
Moja dekle jo žanje,
jo roka boli.

Tri dni jo je žela,
tri snope jo ma.
Pa na roke pogleda
vse žulave ma.

Sodobna verzija

B.
Sem fantič z zelenega Štajerja,
sem zmeraj korajžen, korajžen vesel.
Kdor se pa jezno in kislo drži,
ta štajerski fantič pač ni.

Na Štajerskem hrib lepo zeleni,
in vinska trta, in trta rodi,
In vsi ga tam dobre volje pijejo,
in pesmi si zraven pojo.

D.
Na svetu lepše rož'ce ni,
kot je ta vinska trta,
pozimi spi, spomlad cveti,
v jesen pa vince daje.

Tud' druge rožice cveto,
pa tega ne storijo,
kar je storila ravno ta,
ki nas je napojila.

Po hribčkih je nasajena,
od sonca obsijana,
od kmetiča obdelana,
od sonca obsijana.

F
Po Koroškem, po Kranjskem že ajda
zori, že ajda zori, že ajda zori
eno dekle jo žanje,
jo glav'ca, jo glav'ca boli prav zares.

Tri dni jo že žanje, tri snopke ima, tri
snopke ima, tri snopke ima,
pa na roke pogleda,
vse žuljave ima, vse žuljave ima.

10 VIRI IN LITERATURA

ELEKTRONSKI VIRI:

1. Inštitut za Slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Slovar slovenskega knjižnega jezika. <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (23. 12. 2012).
2. Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Glasbenonarodopisni inštitut, Marjetka Golež Kaučič. <http://gni.zrc-sazu.si/sl/sodelavci/marjetka-golez-kaucic-sl#v> (23. 12. 2012).
3. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Jože Hudales. http://etnologija.etnoinfolab.org/sl/informacija.asp?id_meta_type=72&id_informacija=274 (21. 12. 2012).

LITERATURA:

4. Butina D. 2009. Slovenija Najlepše narodne pesmi. Cankarjeva založba, Ljubljana.
5. Fening M. 2001. Eno si zapojmo ... ali pa vse. Zadruga Goriška Mohorjeva, Gorica.
6. Hudales J., Stropnik I. 1991. Mlinškovo berilo. Kulturni center Ivana Napotnika Velenje, Velenje.
7. Kumer Z. 1987. Pesmi in šege moje dežele. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
8. Kumer Z. 2002. Slovenska ljudska pesem. Slovenska matica v Ljubljani, Ljubljana.
9. Kunaver D. 1990. Pod lupo domačo. Tiskarski list, Ljubljana.
10. Kunaver D. 1984. Slovenska pesem v besedi in glasbi. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
11. Kvas J., Plevnik T. 2005. Mlada obzorja: književnost 1; učbenik za 1. letnik srednjega poklicnega izobraževanja. DZS, Ljubljana.

USTNI VIRI:

- Zajc, M. Upokojenka. Ustno sporočilo, 15. 11. 2012.
- Zajc, E. Upokojenec. Ustno sporočilo, 15. 11. 2012.
- Hudales, J. Profesor. Ustno sporočilo, 19. 12. 2012.
- Golež Kaučič, M. Profesorica. Sporočilo posredovano v obliki elektronske pošte, 20. 12. 2012.

